ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 3387 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ՅՈՒՆՎԱՐ 1883 Ն. Տ. 1 ՓԵՏՐՎԱՐ

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտ
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »
Օտար Թղթատարով զրկուած 2 1/2 լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ. երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի:

ՊԱՅՄԱՆՔ

Դուրս գացած լրագրաց ծախքը խմբագրութեան վրայ է:
Լրագրոյ վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն խմբագրին [illegible] ուղղուի: Կ. Պոլիս Բիզա փաշայի [illegible] Ճարշըսը թիւ 33 Մասիսի գրասենեակը:
Ճամբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր:
Զողուած նամակ, յօդուած, եւայլն ետ չեն տրուիր:

30 ՓԱՐԱՅ — ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ — 30 ՓԱՐԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խառն. — Հեռագրական.— Ազգային լուրեր. — Կաթողիկոսական խնդիր եւ Ռուս քաղաքականութիւն (Մեր պատասխանն Էքսբրէսի «Տրապիզոնցի Հային») . — Էջմիածնայ Սինօդին որոշումն եւ շրջաբերականը. — Թղթակցութիւն (Անափայ) . — Տփղիսի Հայոց համարումը Կ. Պոլսոյ Հայոց վրայ:

Կ. ՊՈԼԻՍ 20 ՅՈՒՆՎԱՐ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզ 30 յունվ.

Պ. Ֆալիէր օտար տէրութեանց քով կանուող Ֆրանսական դեսպանաց շրջաբերական մ'ուղղելով ծանոյց թէ ինք ընդունած է նախարարապետութեան պաշտօնը՝ ներքին գործոց նախարարութեան պաշտօնին հետ, ինչպէս նաեւ արտաքին գործոց նախարարութեան պաշտօնը, զոր առժամապէս պիտի վարէ:

Լոնտրա 31 յունվ.

Թայմզի այս առուր թերթը Վիէննայէն հեռագիր մը կը հրատարակէ հաստատող թէ Պ. Կիէրս բնաւ որ եւ է կարգադրութիւն մը չէ կնքած ոչ Վիէննայի, ոչ ալ Պէրլինի մէջ:

Հազարապետ Թրոթթըր Կ. Պոլսոյ դեսպանատան զինուորական կցորդ անուանեցաւ պաշտօնապէս:

Բեթրսպուրկ 31 յունվ.

Կոլոս լրագիրն Աւստրօ-Գերմանական դաշնակցութեան առջեւ դարձեալ հնարաւոր կը համարի Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ բարեկամութիւնը:

Աթէնք 31 յունվ.

Պ. Քումունտուրոսի վիճակը փոփոխութիւն չկրեց:

Երեսփոխանական ժողովոյ մեծամասնութիւնը գումարելու համար եղած ամեն փորձերն ի դերեւ ելան մինչեւ ցարդ:

Մարդ մ'այս առաւօտ սուր մը նետեց Թագուհւոյն կառքին, եւ անմիջապէս բռնուելով անանուեցաւ որ խելագար էր:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եգիպտոսի վերակազմութեան վերաբերեալ Լորտ Կրանվիլի ծանուցագրին տրուելիք պատասխանը կայսերական դիւանատունը կեցած է: Խոթէյն Էքսբրէս կ'իմանայ թէ կայսերական կառավարութեան պատասխանն հաւանութիւն կուտայ Լորտ Կրանվիլի ծանուցագրին գլխաւոր կէտերուն, բայց քանի մը վերապահումներ կընէ Անգլիական ծանուցագրին բացատրութեանց ինչ ինչ ձեւերուն նկատմամբ, որք կերեւի թէ փափաքելի եղածին չափ որոշապէս չեն ճանչեր Վեհ. Սուլթանին վեհապետական անժխտելի իրաւունքներն, որոց նկատմամբ անշուշտ լեզուի մթութիւն չկրնար ընդունելի լինել: Մեծ Եպարքոս Բաշա. Սայիտ փաշա եւ արտաքին գործոց նախարարն Անգլիական ծանուցագրին պատճէնն այս տեսութեամբ մանրախոյզ քննութեան մ'ենթարկեցին եւ ամենամեծ ուշադրութեամբ զննեցին մէկ մի խօսքն, յորում կրնար ամենափոքր երկդիմութիւն մը գտնուիլ:

Վաղըթ կըսէ թէ Դանուբի նաւարկութեան խնդրոյն նկատմամբ Լոնտրա գումարուելիք դեսպանախորհրդին Ռուսական պատուիրակը Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ պատուիրակաց հրահանգներուն համեմատ պիտի շարժի եղեր:

Խոթէյն Էքսբրէս կ'ըսէ թէ Դանուբի նաւարկութեան խնդրոյն նկատմամբ Լոնտրա գումարուելիք դեսպանախորհրդին Օսմ. պատուիրակ Քոսթանթին Քարաթէոտորի էֆէնտի տակաւին իւր հրահանգներն առած չէ, հետեւապէս դեսպանախորհրդոյ առաջին նստին չը պիտի կրնայ ներկայ գտնուիլ, որ պիտի գումարի յառաջիկայ երկուշաբթի օրը: Հաւանական կը համարուի որ վերջին պահուն Բ. Դուռն հեռագրաւ հրաման տայ Լոնտրայի Օսմ. դեսպան Մուսուրուս փաշային, որ իբրեւ Օսմ. պատուիրակ ներկայ լինի դեսպանախորհրդին առաջին նիստերուն: Եթէ դեսպանախորհրդին աշխատութիւնները Դանուբի Եւրոպական յանձնախմբին պաշտօնն երկարելու մէջ միայն սահմանափակի, իւր գործը մէկ նստի մէջ կրնայ աւարտել: Անգլիա Եւրոպական յանձնախմբին իրաւասութիւնն ընդարձակելու խնդիրն եւ Պարէքի ծրագրին մէջ պարունակեալ միւս կէտերն օրակարգն անցնելու մասին իւր դիտաւորութիւնը մինչեւ ցարդ չտեղեկացուց: Կ'ըսուի թէ Վեհ. Սուլթանը փափաք յայտներ է կայսերական իրատէին հրատարակումէն առաջ Վիէննայի Օսմ. դեսպան Էտհէմ փաշայի խորհուրդը հարցընել, որոյ մայրաքաղաքս ժամանումն յապաղեցաւ օդին դէշութեան պատճառաւ:

Ելմտացոյցի յանձնախումբն եւ առեւտրական դաշնագրոյ մէջ մուծուելիք փոփոխութեանց նկատմամբ նախնական պատրաստութիւններ կատարող յանձնախումբն ամեն օր կը գումարուին եւ կը հաւաստեն թէ աշխատութիւնք յաջողապէս կը յառաջանան:

Լրագիրք ամէնք ծանուցին թէ վերջին օրերս Շգոտրայի մէջ Ալպանիայի խոլամ մը Ֆրանսական հիւպատոսն սպաննելու փորձ փորձեր է: Լա Թիւրքի լրագիրն այս մասին Բ. Դուռն եւ Ֆրանսական դեսպանատունն եղած տեղեկութեանց յենլով՝ բոլորովին կը հերքէ այս լուրը:

Եէմէնի պաշտօնական լրագիրը շարունակ տեղեկութիւններ կուտայ այն զինուորական գործողութեանց վրայ, զորս կուսակալը կը կատարէ Ասիրի գաւառը խաղաղելու եւ ապստամբ ցեղերը պատժելու համար: Ապստամբք ի մի վայր գումարուեր են Օսմ. զօրաց վրայ յարձակելու համար, բայց Օսմ. թնդանօթաց կրակին չկրնալով դիմանալ՝ ցրուեր են, եւ Օսմ. զօրաց յարձակման դիմադրելու համար հողային ամրութիւններ կանգնելու փորձ փորձեր են, բայց չեն յաջողեր: Եղած կռիւներուն մէջ ապստամբ ցեղերու գլխաւոր շէյխերէն երկքն սպաննուեր են: Ապստամբաց դէմ գործող Օսմ. զօրաց թիւը չորս վաշտ է՝ գնդապետ Րիֆաթ պէյի հրամանց ներքեւ: Իսկ ապստամբք երեք հազարէն աւելի են եւ իրենց շէյխերուն հրամանատարութեան ներքեւ կը գործեն: Վերոյիշեալ լրագիրն յոյս կը յայտնէ թէ ապստամբ ցեղերն եւ մանաւանդ Պէնի-Մէրվան ցեղն, որ խռովութեանց դրդիչն եղած է, հնազանդութիւն յայտնելու պիտի պարտաւորին ի մօտոյ:

Լա Թիւրքի լրագիրը կ'իմանայ թէ արտաքին գործոց նախարարը դեսպանաց շրջաբերական ծանուցագիր մը ղրկելով իմացուցեր է թէ յառաջիկայ մարտէն սկսեալ օտար դրամոց շրջաբերութիւնը պիտի արգիլուի Թիւրքիոյ մէջ:

Ֆար Տիւ Պոսֆոր լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Յունաց Ս. Պատրիարքը քանի մ'օրէ ի վեր հիւանդ լինելով՝ չկրնար ներկայ գտնուիլ Ս. Սինոդի նիստերուն:

Ֆաթիհի Մէտրեսէին մէջ երեք օր առաջ ցաւալի անկարգութիւններ պատահեցան: Երկու Սօֆթա տեղւոյ պատճառաւ իրարու հետ բանակռուի բռնուեցան, եւ անարգական խօսքերէ եւ յիշոցներէ չշատանալով սկսան կռուիլ. իրենց աշակերտակիցներն ալ երկու խումբի բաժնուելով կռուին մասնակցեցան, որ ծանր հետեւանք չունեցաւ սա դիպուածէն պատճառաւ որ ուսանողք իրենց կօշիկներէն զատ ուրիշ զէնք չունէին, եւ ոստիկանութիւնն ալ բարեբաղդաբար ժամանակին հոն հասնելով անկարգութեան առաջն առաւ:

Այս կռուին լուրը կայսերական պալատն հասած այնպիսի խառնաշփոթ կերպիւ որ Վեհ. Սուլթանն անմիջապէս քանի մը պաշտօնատարներ ղրկեց խռովութիւնն սաստելու համար, որոց մէջ կը գտնուէր կայսերական պալատան քաղաքական գործոց գլուխ Ահմէտ պէյ. բայց խռովութիւնը վերը պատմուածէն տարբեր չէր:

Կ. Պոլսոյ անգլիական գերհիւպատոս եւ հիւպատոսարանի դատարանին օգնական դատաւոր Պ. Ուիլքէմ Քալֆրէյ Պըրէլ՝ Բոր-Սայիտի անգլիական հիւպատոս անուանեցաւ:

Սամսոնէն կը ծանուցանեն թէ այդ նաւահանգիստէն մինչեւ Ամասիա շինուող խճուղւոյն հողային աշխատութիւններն աւարտեր են: Այս կարեւոր ուղին ամբողջացնելու համար կը մնայ այժմ կամուրջներու շինութիւնն, որ ի մօտոյ պիտի սկսի:

Անգլիական Էճիբշըն Կազէթ լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Խտիվը ֆէրիքութեան աստիճան տուեր է Եգիպտական բանակին ընդհանուր հրամանատար Սըր Իվլին Վուտ զօրավարին:

Նէօլոգոս լրագիրը կը ծանուցանէ թէ նախընթաց օրն առաւօտեան ժամ մէկին միջոցները Թրամվայի ընկերութեան պաշտօնեայներէն մին լապտեր ի ձեռին Աք-Սէրայ կ'երթար իւր սովորական գործոց պարապելու համար, երբ Գուպալը պէյի կոչուած փողոցէն կ'անցնէր, զինուորական զգեստ կրող չորս մարդ յանկարծ դէմը կ'ելնեն եւ վրան յարձակելով լապտերը կը մարեն եւ կը սկսին կողոպտել, եւ խեղճ պաշտօնեային գրպաններուն մէջ միայն 19 ղրուշ գտնուելուն համար զայրանալով իրենց սուրերը կը հանեն եւ տափակ կողմովը լաւ մը կը ծեծեն. յետոյ վերարկուն, ֆէսը, կօշիկները, գուլպաներն եւ մինչեւ իսկ շապիկը կ'առնուն: Խեղճ մարդը ձիւնի վրայ գալով կ'աղաչէ որ գոնէ շապիկնու գուլպաներն իրեն թողուն, բայց յիշեալ չորս չարագործներն ոչ միայն անոր աղաչանաց ականջ չեն դներ, այլ եւ սուրի քանի մը հարուած կուտան եւ կը փախչին: Դժբաղդ մարդը մերկանդամ մեծ դժուարութեամբ իւր բնակարանը կը հասնի: Բարեբաղդաբար առած վէրքերը ծանր չեն:

Հալէպէն կը գրեն առ Սթամպուլ թէ Ռուսիայէն գաղթող երկու հազար Հրեայ Հալէպ երթալով խնդրեր են կուսակալ Ճէմիլ փաշայէն որ ընդարձակ հող մը տրուի իրենց Եփրատայ աջ ափանց վրայ. ասկից զատ, արտօնութիւն խնդրեր են երկու հազար հրեայ ընտանիք բերել բնակեցնելու հոն, որք առանց կայսերական կառավարութեան կողմէ դրամական որ եւ է օգնութիւն պահանջելու, քաղաք մ'եւ գիւղեր պիտի հաստատեն: Ճէմիլ փաշա թէ եւ քաղաքավարութեամբ ընդուներ է զանոնք, բայց Կ. Պոլիսէն ղրկուած հրամանաց համեմատ բացորոշապէս մերժեր է անոնց առաջարկը:

Այս առաւօտեան Թուրքերէն լրագրաց մէջ հրատարակեալ պաշտօնական ազդ մը կը ծանուցանէ թէ ժամանակէ մ'ի վեր Թուրքիա բերուած Սէլ-Բօնէրուն մեծ մասը նեխեալ եւ առողջութեան վնասակար լինելով, նախարարաց խորհուրդը որոշեր է այսուհետեւ գալիք սոլֆաթոնները նախ մաքսատան մէջ քննել տալ կայսերական բժշկական վարժարանին կողմէ, եւ շիշերուն վրայ անոնց զտութիւնն հաստատող մէկ մէկ պատուր փակցնել եւ քաղաքային բժշկական խորհրդոյ կնքովը կնքել: Այս պատուրներէն տուրք մը պիտի առնուի, որ բժշկական վարժարանին պիտի յատկանայ: Բայց որովհետեւ հաւանական է որ դեղագործք յետոյ կրնան քննուած եւ պատուր փակցուած շիշերուն մէջ կեղծ սոլֆաթոյ խառնել, բժշկական վարժարանին կողմէ յատուկ յանձնախումբ մը շարունակ դեղարանաց վրայ պիտի հսկէ, որպէս զի խարդախեալ եւ հասարակաց առողջութեան վնասակար դեղօրայք չվաճառուին:

Խարթումէն հեռաւեալը կը գրէ Յոնական Ակրոն լրագրին.

"Սուտանի վիճակը դրեթէ փոխուած չէ: Արաբ ապստամբներն Եգիպտական կանոնաւոր զօրաց գալստեան երկար յապաղումը տեսնելով եւ կարծելով թէ այս խռովութիւն Գահիրէի կառավարութեան տկարութենէն յառաջ կուգայ, վերջին օրերս իրենց քաջարութիւնն աւելցուցին, եւ Քորտոֆանի քաղաքին վրայ յարձակելով պաշարեցին ի այժմ Մինար քաղաքին կ'սպառնան: Քորտոֆանէն լուր չկայ: Վերջին օրերս Ալիսոն զօրավարին կողմէ քաղաքս հասաւ Սթիւարտ գնդապետն որոյ պաշտօնն է քաղաքական եւ զինուորական տեսակէտով քննել երկրին վիճակն եւ մանրամասն տեղեկագիր մը ղրկել ի Լոնտրա:"

Վախճանեալ Մուսթաֆա Ֆազըլ փաշայի որդի Մէհմէտ Ալի փաշան, որ ժամանակէ մ'ի վեր Կ. Պոլիս կը գտնուի, այս շաբթու Եգիպտոս կերթայ իւր քրոջ Ֆաթմա Հանըմին հարսանեաց ներկայ գտնուելու, որ Եգիպտոսի Ապտուլհալիմ փաշային որդւոյն Ֆուատ պէյի հետ կ'ամուսնանայ:

Շաբաթ իրիկուն Ադրիանուպոլսոյ մէջ երկրաշարժի հինգ ցնցում զգացուեցան. բարեբաղդաբար վնաս չկայ:

Ոստիկանական նախարարութեան կողմէ այս առուր Թուրքերէն լրագրաց մէջ հրատարակեալ պաշտօնական ազդ մը կը ծանուցանէ թէ ոստիկանութեան լրտեսք իմանալով որ Մեծ կղզին գործուած առեւանգութեան հեղինակը Թաթավլայի կողմը Բանտելլի անուն անձին 14 թիւ տան մէջ պահուըտած է, միջոցներ ձեռք առեր են, որպէս զի բռնելով ընդհանուր դատախազութեան յանձնեն:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿԻ ՆԻՍՏԸ

Երէկ Խառն ժողով չգումարեցաւ. որովհետեւ Խառն մասնախումբը Ծննդեան տօնին առթիւ չկրնալով գումարուիլ, իւր նախաքննութեան յանձնուած խնդրոց նկատմամբ տեղեկագիր չէր բերած:

Կրօնական ժողովը գումարեցաւ, եւ անհատական ու ամուսնական խնդիրներով զբաղեցաւ, որք հանրային կարեւորութենէ զուրկ են:

Իսկ Քաղաքական ժողովը նիստ բրաւ ընդ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր եւ ատենադպրութեամբ Վահ. Մաքսուտ Սիմոն պէյի:

1. Այվազեան Պ. Աբրահամի "Կրթական առաքելութեան" խնդիրը նկատողութեան առնուեցաւ եւ բանաւոր որոշման մը յանգեցաւ: Ցաւօրդաբար կարդացուեցան Ուսումնական խորհրդոյ տեղեկագիրն, եւ Գեր. Պատրիարքական փոխանորդ Հօր եւ Պ. Այվազեանի բողոքագրերն իրենց անձին վերաբերեալ ամբաստանութեանց դէմ: Քաղ. Ժողովն յետ բանական խորհրդակցութեան՝ ընդունեց Ուսումնական խորհրդոյ եզրակացութիւնն, եւ յանցաւոր ճանչեց Այվազեան Պ. Աբրահամը: Բայց որովհետեւ Պ. Այվազեան ազգային երեսփոխան է, Ժողովն որոշեց տեղեկագրով մը Ազգային Երեսփոխանական ժողովոյ տնօրինութեան ներկայել:

2. Ժողովը նկատողութեան առաւ փափուկ խնդիր մը, այն է՝ Բ. Դրանէն քանի մը շաբաթ առաջ եկած պաշտօնագիր մը, որ ազգային վարժարանաց թւոյն, հիմնագիրներուն, դասատուաց եւ այլն վրայ տեղեկագիր մը կը խնդրէ: Ուսումնական խորհուրդն ալ զբաղած էր այս խնդրով, եւ առ այժմ հարկ չկայ աւելի մանրամասնութիւն տալու այս մասին:

3. Նկատողութեան առնուեցաւ Տնտեսական խորհրդականին մէկ տեղեկագիրն, որ եկեղեցեաց գանձանակներուն եւ այս ու այն ընկերութեանց նուիրատոմսերուն փոխանցման մէջ շրջաբերութեանց ծագած անպատեհութեանց վրայ ուշադրութիւն կը հրաւիրէր: Այս տեղեկագրին եզրակացութեանց համեմատ, որոշուեցաւ վերջ տալ այդ անպատեհութեանց, եւ թոյլտուութիւն ընել միայն այն գանձանակաց շրջաբերութեան, որոց իրական պէտք մ'ունին աղքատ եկեղեցիներէ ոմանք, եւ այն նուիրատոմսերուն միայն շրջաբերութեան, զորս հանող ընկերութիւնք լիովին վստահելի եւ ազգօգուտ են:

4. Մայրաքաղաքիս Թաղ. խորհուրդք ծննդոց, ամուսնութեանց եւ վախճանմանց ցուցակներ ի Պատրիարքարան ղրկել սկսած լինելով, ասոնց կանոնաւոր արձանագրութեան եւ ըստ այնմ Բ. Դրան հաշուեգրելիք ամսական վիճակագրին պատրաստութեան համար՝ որոշուեցաւ յատուկ տումար մը բանալ Պատրիարքարանի մէջ:

5. Կէտիք փաշայի Նորընտիր Թաղական խորհուրդը վաւերացաւ:

6. Նկատողութեան առնուեցաւ Տնտեսական Խորհրդականին մէկ Տեղեկագիրն, որ կը յայտնէր թէ Կէտիք փաշայի եկեղեցւոյն եղած կտակ մը Սեբաստիոյ մէկ եկեղեցւոյն եւ վարժարանին բաժին մը հանած էր, որ քանի տարիներէ հետէ չէր վճարուած, հակառակ կամաց կտակարարին: Ժողովն հաստատեց Սեբաստիոյ եկեղեցւոյն եւ վարժարանին իրաւունքն, եւ որոշեց գրել Կէտիք փաշայի Թաղ. խորհրդին որ կտակին տրամադրութիւնն անմիջապէս ի գործ դնէ:

Քաղաքական Ժողովոյ նիստն իբր 4 ժամ տեւեց, եւ ժամը 11ը անցած էր երբ վերջացաւ:

Կը լսենք թէ Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը, Վանայ Ազգ. Վարչութեան կողմէ տրուած բացատրութեանց վրայ, Պաշգալէի եւ Վանայ Առաջնորդութիւնները բաժնելու մասին անպատեհութիւններ տեսնելով, հեռագրեր է Պաշգալէի փոխ-առաջնորդութիւնը վարող Յովհաննէս Բաղդունի վարդապետին թէ Պաշգալէն անկախ Առաջնորդութիւն ընել առ այժմ անհնար է, թէ ինք ըստ առաջնոյն կը գտնուի ընդ իշխանութեամբ Ամեն. Խրիմեան Սրբազանի, յորմէ կախում ունի վերջնական որոշումն Յովհաննէս վարդապետի պաշտօնավարութեան շարունակութեան կամ դադարման նկատմամբ:

Երուսաղէմի Պատրիարք Ամեն. Տ. Եսայի Սրբազան երէկ Բերա գնաց Երուսաղէմի պարտուց բարձման ի նպաստ հանգանակութիւնը շարունակելու համար:

Մեզ տրուած տեղեկութեանց նայելով, Ռուսաստանի հանգանակութենէն եկած 4000 թուղթ մանէթի վրայ այս տեղի մասնաւոր հանգանակութենէն մաս մը աւելցնելով՝ ձեռամբ Յանձնաժողովոյ՝ 500 Օսմանեան լիրա ղրկուած է Ս. Աթոռն եւ Պանքային տրուած է ի հաշիւ պարտուց:

Շողշողուն ազգային լուրեր հրատարակելու մենամոլութիւնն ունեցող Թրքախօս օրագիրը, փախուստի պատասխան մը տալով երէկ, կը գրէ թէ իւր հրատարակած երեք լուրերուն [illegible] կամ անհիմն լինելուն նկատմամբ այն ատեն կարծիք պիտի յայտնէ, երբ կարենանք հերքել իւր չորրորդ լուրն, այն է Քաղաքական ժողովոյ անդամոց թիւը 14էն 20ի բարձրացնելու լուրն, որոյ ստուգութիւնն ապացուցանող [illegible] ունի եղեր ի ձեռին: Կը պատասխանենք թէ այդ լուրին անհիմն լինելը նոյն իսկ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօրմէն ստուգուած է, որմէ բարձրագոյն [illegible] մ'ենթադրելու համար՝ Թրքախօս թերթին Շողշողուն երեւակայութիւնն ունենալ պէտք է:

Համազգեաց եւ Հախխախեանց ընկերութեանց ի նպաստ ծանուցեալ պարահանդէսն այս գիշեր տեղի պիտի ունենայ Վէրսիլի թատրոնին մէջ, ի Բերա:

Լրագիրս երէկի թուով հրատարակեալ "Էջմիածնայ վերջին անցքերն" խորագրով յօդուածին 20րդ տողին մէջ, հազար րուբլին պէտք է 30 հազար րուբլի կարդալ:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ ԵՒ ՌՈՒՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԷՔՍԲՐԷՍԻ «ՏՐԱՊԻԶՈՆՑԻ ՀԱՅՈՒՆ»

Ո՞վ չգիտեր թէ Ռուս կառավարութեան նպատակն եղած է կէս դարէ ի վեր՝ բռնապէս եւ նրբապէս տկարացնել Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Հայրապետութիւնն ու Հայ Ազգութիւնն, եւ Եկեղեցին ու Ազգը միանգամայն ռուսացնել եւ Ռուս քաղաքականութեան գործիք դարձնել: Ո՞վ չգիտեր թէ Բեդրբուրկի կառավարութիւնն, այդ նպատակին հասնելու համար, ո՛չ մի տեսակ միջոց՝ ո՛րչափ ալ անխիղճ, խաբէական, ապօրէն եւ դատապարտելի, չէ խնայած: Եւ սակայն, ինչպէս միշտ գտած էր իւր շահուց ծախուած մէկ կամ աւելի Հայեր, որք իւր գաղափարաց իրագործման գործիք լինին, այսօր ալ կ'երեւի թէ գտած է Հայ մը, որ կը փորձէ արդէն եղածը ջատագովել, իբրեւ բոլորովին անմեղ կարգադրութիւն մը ցոյց տալով մեզ Պոլոժենիան: Բայց Ռուս կառավարութեան շահերն այս անգամ շատ ձախող փաստաբանի մը խնամոց յանձնուած լինել կը թուին, որոյ հակառակ նամակին մէջ, [illegible] եւ ստութիւնք զիրար կը գլեն, եւ մարդ կը շուարի թէ որո՞ն վրայ աւելի ծիծաղի. նամակագրին տխմարութեա՞ն վրայ, թէ չարամտութեան վրայ: Այլ

ագիտութիւնը միած լինի զինք թէ չարամտութիւնը, մտադիր ենք կանոնաւոր հաշիւ մ'ունենալ այս Տրապիզոնցի Հայուն (*.*) հետ, յուսալով թէ այսու փոքր մի եւս Նըպաստած կը լինինք Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութեան և Ռուս քաղաքականութեան կարեւոր խնդրոյ լուսաբանութեան թէ՛ ազգային շրջանակի մէջ և թէ՛ անկէ դուրս։

Արդ, Golos-ի նամակագիրը կ'ըսէ.

«Թոյլ տուէք Հայու մը, որ շատ բան տեսած եւ շատ ճամբորդած է, իւր ձայնը լսելի ընել ի պատասխան յօդուածի մը, զոր ձեր յարգելի լրագրոյ յունվար 6 թուով հրատարակած էիք՝ Ռուսիոյ նկատմամբ էջմիածնայ Աթոռոյն կացութեան վրայ։ Ձեր աքօղեր թէ այդ յօդուած սաստիկ տպաւորութիւն յառաջ բերաւ աստ։ Հոն խօսուած է, ամենէն առաջ, կաթողիկոսին փայլուն վիճակին վրայ նախ քան զՌուսական աշխարհակալութիւնն, այսինքն 1827ին։

«Արդ, գիտենք ընդ հակառակն թէ այդ պատկառելի Աթոռ յայնժամ շատ ինկած էր իւր չքեղութենէ. վանքն աւերման վիճակի հասած էր, միաբանութիւնը պարտուց ներքեւ ընկճուած էր, մօտակայ Պարսիկ Սէրտարներու քմահաճոյից մատնուած, որք ամեն կեղեքում կրել կուտային անոր։ Կ'երեւի թէ իրաց այս վիճակն ալ յիշեալ յօդուածի հեղինակին ուզածն է, որ չգայրի զայն գովելէ ի վնաս արդի կանոնաւոր բարեկարգութեան։

«Եւ ի՞նչ պատճառաւ արդի կարգն ու կանոնն այնչափ ողբալի է եղեր։ Մի կողմ թողլով քաղաքական ուրուականն, որոյ օգնութեամբ Մեծին Պետրոսի կարծեցեալ կտակագրին յիշատակը նորոգել կ'ուզուի, կը տեսնեմ որ Ռուսիան կ'ամբաստանեն, որովհետեւ կ'աշխատի եղեր, նախ, Հայերն Ցուսնական եկեղեցւոյ դարձնել, եւ, ինչպէս կ'ըսեն, էջմիածինը Մոսկովյան Օրթոդոքս եկեղեցւոյ հետ յօդել. երկրորդ, կաթողիկոսի Աթոռն ազգասայնել եւ ստորնացնել, կ'ըսեն նաեւ շուշը, բայց այս բացատրութիւն պէտք է կրկին արգիլենք համարել։

«Արդ, չկայ ներքին քաղաքական կրօնադաւանման (Prozelytisme) ամբաստանութիւնն որ կը լինի Ռուսիոյ դէմ, որովհետեւ կը խոստովանիմ թէ այդպիսի ամբաստանութիւն մը երբեք չէի լսած, եւ որովհետեւ արդէն յօդուածին հեղինակը կը զգուշանայ որ եւ է իրողութիւն յիշատակելէ իւրն փաստ։

«Գալով այն ստորնութեանց եւ հալածմանց, որոց ենթակայ կը լինի եղեր կաթողիկոսն, ադոնք ի՞նչ են։ Սա է թէ, 1836ին, իւր հաչակաւոր Պոլոժենեայի մէջ, Ռուս կառավարութիւնը սահմանած է իւր եւ կաթողիկոսի միջեւ յարաբերութիւնները. բայց այն սարսափելի խառնաշփոթութեան առջեւ, որ այդ ժամանակէն առաջ կը տիրէր, ներելի է չցաւիլ որ Ռուսիա, կաթողիկոսին հետ համաձայնութեամբ, (ինչպէս յօդուածին հեղինակը ճանչցած էր) վերջ մը տուած լինի անբարեկարգութեան։

«Կը յիշուի նաեւ թէ, աղօթից մէջ, Ցարին անունը կը յիշատակուի կաթողիկոսին անուան քով. բայց բոլոր Քրիստոնեայ եւ ոչ-Քրիստոնեայ երկիրներու մէջ, ի Թուրքիա մանաւանդ, Պետութեան Գլխին անունը միշտ կը յիշատակուի երկնային պաշտաման մէջ։

«Կ'առարկուի նաեւ թէ կաթողիկոսն, իւր խնդրանաց վրայ, ներկայ կը գտնուի կայսեր թագադրութեան. բայց այնպիսի շնորհ մ'է այս, որուն ամեն երկրի բարձրագոյն անձինք թեկնածու են միշտ։

«Կ'ըսուի նաեւ թէ կաթողիկոսը թոշակ կը ստանայ Ռուսիոյ կայսերական գանձէն։ Հալածանք մը չկրնար նկատուիլ այս, եւ ենթադրելով որ ճշմարիտ լինի թէ քանի մը գիւղերու վարչութիւնը, զոր Պարսկաց իշխանութեան ներքեւ կը վայելէր, եթ առնուած է իրմէ, չգիտենք թէ էջմիածնայ Աթոռին նիւթական վիճակն աւելի զարգացա՞ծ էր յայնժամ, կատարեալ անիշխանութեան մը միջոցին։ Այդ գիւղերու վարչութեան իրաւունքը շատ խեղճ եւ անստանական էր, եւ դրացի Սէրտարք սաէլ կը բռնաբարէին զայն։

«Վերջապէս, մեծագոյն գանգատն այս է թէ կաթողիկոսի ընտրութիւնը կը կատարուի այնպիսի պայմանաց մէջ, որք Ռուս կառավարութեան կողմէ ապօրէն միջամտութիւն մը կ'ենթադրեն եղեր եւ Աթոռը Ռուսիոյ ձեռքը կը թողուն եղեր։ Աստ յօդուածին հեղինակն իրողութեանց վրայ բաւական տեղեկութիւն ունենալ չի թուիր։ 1836ի Պոլոժենեային համեմատ, ընտրութեան մասնակցելու հրաւիրուած են Հայ Եկեղեցւոյ բոլոր վիճակներն աշխարհի ամեն կողմէն, իւրաքանչիւրն ներկերկու ձայնիւ, որոց մին վիճակաւոր եկեղեցականին տրուած է, միւսն ալ նոյն վիճակի աշխարհականաց ժողովոյն։ Այսով տեղի չունենար յօդուածին հեղինակը գանգատելու թէ աշխարհական տարրին ազդեցութիւնը ջնջուած է։ Անկէ զատ, 14 ձայներ տրուած են էջմիածնայ Սինոդին եւ Միաբանութեան։ Արդ, Ռուսիոյ մէջ Հայք վեց վիճակ միայն ունին, որով կը գոյանան 12 ձայներ, զորս աւելցընելով 14 մշտակայ ձայնից վրայ, կ'ունենանք ընդ ամենը 26 ձայներ, զորս աւելի կամ նուազ Ռուս կրնանք անուանել, թէպէտ Սինոդն եւ Միաբանութիւնը ճշգիւ Ռուսական իշխանութեան ենթակայ չենք կրնար անուանել։ Պարսկաստանի մէջ կան երկու վիճակներ, ուրեմն 4 ձայներ. Հնդկաստանի մէջ, մէկ վիճակ, ուրեմն 2 ձայներ։ Ասոնց դէմ ի՞նչ է Թուրքահպատակ Հայոց կացութիւնը։ Նախ եւ առաջ հաստատենք թէ անոնք յիրաւի չեն կրնար գանգատիլ թէ իրենց շահեր չեն ներկայացուած յէջմիածին, մինչեւ յօդուածին հեղինակը կը ճանչէ թէ Թուրքահպատակ Հայք միշտ Թուրքիոյ Patriarchate-ն կառավարուած ընտրուած են ազգովին ընելու համար զնա իրենց Եկեղեցւոյ շահերը պաշտպանելու ի Ռուսիա։ Բայց մանաւանդ 1866ին Գէորգ Դ. կաթողիկոսի ընտրութեան մասին կրնանք ըսել թէ Թուրքիոյ Հայք իրենք կատարեցին այս ընտրութիւնը։ Թուրքիոյ Հայոց վիճակներուն թիւը 65 որոշուած լինելով, քիչ մը չափազանցութեամբ թերեւս, Թուրքահպատակ Հայք ունէին 130 ձայն, բացարձակապէս ջախջախիչ մեծամասնութիւն։ Զայն անդիմադրելի ընելու համար, Հայոց Կ. Պոլսոյ Ընդհանուր ժողովն 1866ին որոշեց երեք անձինք պատգամաւոր նշանակել, որոց յանձնուեցան այն 130 քուէներ զորս այդ ժողով ունէր։ Ըստ այսմ խմաց տըրուեցաւ էջմիածնի Սինոդին, եւ այս պայմանաց մէջ Թուրքիոյ Հայոց ընտրելիներէն մին, ցանկին գլուխը գրուած Տ. Տ. Գէորգ Դ. ընտրեցաւ 1866 ապրիլ 29ին։ Յօդուածին հեղինակն ուսա՞լ ուրեմն կ'առնու թէ Աստրախանի, Նախիջեւանի եւ Տփղիսի Ռուս եպիսկոպոսք (Ռուսահպատակ Հայ Առաջնորդք) կարող են վճռական ազդեցութիւն ունենալ ընտրութեան վրայ։

«Կը թուի ուրեմն թէ յօդուածին հեղինակը կրնայ ապահովիլ Հայ Եկեղեցւոյ նկատմամբ Ռուսիոյ dévouement-ին վրայ։ Հարստահարուելէ հեռի, այդ Եկեղեցի ընդհակառակն մեծ շնորհներ կը վայելէ, եւ կը տեսնենք որ իւր զաւակներ կայսրութեան բարձրագոյն պաշտամանց կը հասնին։ Ձերեւիր նաեւ թէ Թուրքահպատակ Հայք վախնալու բան մ'ունենան, եւ յօդուածին հեղինակը կրնայ իւր պատեանը վերադարձնել այն գրոց զոր յարուցած է գրգռելու համար թէ՛ արեւմտեան գիւանագիտութիւնն, որ ուրուականներով զբաղելէ լաւագոյն գործեր ունի, եւ թէ՛ վեհ. Սուլթանին կառավարութիւնն, որուն ի զուր կ'աշխատուի համոզել թէ Ռուսիա կ'ուզէ Ն. Վեհափառութեան Հայ հպատակներն հետ կնձնել այն հնազանդութենէ եւ համակրութենէ, զոր կը տածեն իրենց վեհապետի նկատմամբ։»

Ահա ամբողջապէս Թարգմանեցինք Golos-ի մէջ հրատարակեալ նամակն, յուսալով թէ նմանօրինակ արդարութեան պարտք մ'ալ յետոյ մեր Պատասխանի նկատմամբ կը կատարուի։

Այժմ, մեր նպատակ չէ Golos-ի մէջ յառաջագոյն Պոլաժենեայի դէմ հրատարակուած նշանաւոր յօդուածին մէն մի պարբերութիւնը պաշտպանել. այլ կը տեսնենք որ «Տրապիզոնցի Հայն» իւր ռուսասէր յօդուածով հետեւեալ հինգ կարեւոր խնդիրներն յարուցած է, որոցմով գլխաւորապէս պիտի զբաղինք. —

Առաջին. Թէ իրօք ի՞նչ կը նշանակէ առարկել թէ Պարսկաց իշխանութեան ներքեւ էջմիածին շատ խեղճ վիճակի մը մէջ էր, և հետեւաբար, անկէ ի վեր էջմիածնայ կացութիւնը բարւոքած է։

Երկրորդ. Թէ իրօք Ռուսիա հետամուտ չէ՞ եղած և տակաւին հետամուտ չէ՞ Հայոց Եկեղեցին Ռուսականին հետ ձուլելու։

Երրորդ. Թէ իրօք Ռուսիա չո՞ւզեր նիւթապէս ալ տկարացընել, ազգասայնել և ի վերջոյ փճացընել էջմիածնայ կաթողիկոսութիւնը։

Չորրորդ. Թէ, ընդհանրապէս, իրօք Պոլաժենեան չպա՞րունակեր Հայոց Ազգին և Հայ Եկեղեցւոյ կարեւորագոյն շահուց հիմնովին հակառակ և եղծիչ տրամադրութիւններ։

Հինգերորդ. Թէ իրօք այս Պոլաժենեայ երբեք ընդունուա՞ծ է որ եւ է կաթողիկոսի կամ ազգային պաշտօնական մարմնոյ մը կողմէ։

Կարգաւ խօսինք, ըստ կարի, այս հինգ կէտերու վրայ։

Ա.

Golos-ի նամակագիրը կը յուսայ ջնջել Ռուսիոյ կառավարութեան կողմէ էջմիածնի Հայրապետութեան կրած կեղեքմանց աններպաստ տպաւորութիւնը՝ յիշեցնելով թէ էջմիածին Պարսից իշխանութեան ներքեւ շատ անկեալ վիճակ մ'ունէր, հարստահարութեանց առարկայ էր, և այլն։ Իրաւ է որ էջմիածին Պարսիկ իշխանութիւններէ երբեմն բռնութիւններ կը կրէր, երբեմն ալ բացառիկ շնորհներ կը վայելէր, ըստ Արեւելեան սովորութեան։ Բայց այս կամ այն խանի կամ Սէրտարի կողմէ էջմիածնի դէմ ի գործ դրուած բռնութիւնք էջմիածնի համար կանոնաւոր վիճակ մը չէին նկատուած երբեք, մինչդեռ այն բռնութիւններ, զորս իւր Պոլաժենեայի զօրութեամբ Քրիստոնեայ կառավարութիւն մը կէս դարէ հետէ կրել կուտայ էջմիածնի, կանոնաւոր վիճակ մը դարձած են կանոնաւոր կառավարութեան մը ներքեւ։ Հարիւր տարի առաջ, երբ էջմիածին Պարսկաց ձեռքէն կը նեղուէր, բոլորովին տարբեր կրօն դաւանող և չքաղաքակրթուած ցեղի մը քաղաքական իշխանութեան ներքեւ գտնուելու դժբախտութիւնն ունէր։ Ցայանի էր սակայն թէ խաներու և Սէրտարներու չարագործութիւնները չէին կրնար երկար տեւել, որովհետեւ հիմա Պարսկաստանի ուրիշ կողմերն ալ աւելի բռնութիւնք և չարագործութիւնք չեն տեսնուիր։ Ժամանակն անշուշտ գալիքն պիտի տանէր կէս-բարբարոս իշխանութեան մը այս խստութեանց։ Բայց մինչդեռ Պարսիկներն էջմիածնի Հայրապետութիւնը փճացընելու համար մասնաւոր գիտուած կամ ծրագիր մը չունէին, և դէթ ի հոգեւորականն անոր իշխանութիւնը լիովին կը յարգէին, ի՞նչ ըսենք Քրիստոնեայ և քաղաքակրթեալ համարուած և խղճի ու կրօնի ազատութիւնն իբր թէ ճանչող Պետութեան մը՝ յատուկ ծրագրի մը համեմատ՝ էջմիածնի բարոյական և նիւթական իշխանութեան դէմ կէս դարէ հետէ ուղղած հարուածներուն։ Պարսիկ խաներու և Սէրտարներու պատահական ընթացքն ի՞նչպէս կարող է արդարացնել զՊոլաժենեան և այդ դատապարտելի կարգադրութեան առաջ նորդող և անոր յաջորդող ռուսական մեքենայութիւնները։

Աւելին կայ. Golos-ի ռուսասէր Հայը գիտէ՞ արդեօք թէ ինչո՛ւ համար, մանաւանդ վերջին ժամանակներս, Պարսիկները կը նեղէին էջմիածինն և մեր Հայրապետաց դէմ թշնամական ընթացք կը բռնէին։ — Որովհետեւ նոյն իսկ Ռուսացմէ կը դրդուէին։ Կարբեցի Յովհաննէս կաթողիկոսէն անմիջապէս առջի կաթողիկոսաց պատմութենէն կը տեսնենք թէ Ռուսք մեր Հայրապետներուն առերեւոյթ պաշտպան կը հանդիսանային, և երբեմն Քրիստոնեայ պետութիւն՝ մեծամեծ խոստումներ կ'ընէին անոնց։ Այս մասին նշանաւոր հանդիսացաւ մանաւանդ կատարինէ կայսրուհին Ռուսաց։ Մեր բարեմիտ Հայրապետներ ալ, յուսալով թէ այսպիսի Քրիստոնեայ Պետութեան մը հովանաւորութեան ներքեւ աւելի անդորրութիւն և ազատութիւն կրնային վայելել, Ռուսաց հետ յարաբերութիւն ունենալէ չէին խորշեր (*), և ինչպէս ի վերջոյ երջանկայիշատակ Ներսէս Աշտարակեցին, կ'աշխատէին Ռուսական իշխանութիւնը տարածել Արարատեան նահանգի այն մասին վրայ, ուր կը գտնուի էջմիածին։ Պարսիկները, տեսնելով զայս մտաւորութիւն և բարեկամութիւն ի մէջ Ռուսաց և էջմիածնի Հայրապետաց, բնականաբար կը զայրանային այս վերջնոց դէմ, և կը կեղեքէին զանոնք։ Այս վիճակ տեւեց մինչեւ որ Պարսիկ իշխանութիւնը վերցաւ էջմիածնի վրայէն. բայց Ռուսք, իրենց Մաքիաւելեան դերը կատարելէ յետոյ, նոյլն անգամ չյուցացին այն մեծագոյն անդորրութեան և ազատութեան, զորս մեր Հայրապետք

(*)—1760էն ասդին էջմիածնի Հայրապետաց եւ Ռուսիոյ Արքունեաց միջեւ փոխանակեալ թղթակցութեանց մի կարեւոր մասն ամփոփած է. Մսեր Մագիստրոս Մսերեանց իւր կաթողիկոսաց պատմութեան մէջ, որ տպեալ է ի Մոսկուա, յամին 1876։

կ'ակնկալէին, և թէպէտ աչքի զարնող յայտնի բռնութիւնք վերցան, բայց անոնց յաջորդեցին աւելի եւս վնասակար ուրիշ տեսակ բռնութիւնք, զորս պիտի ճշդենք մեր ներկայ պատասխանին Գ. և Դ. մասանց մէջ։

Ռուսք նոյն դերը զոր կատարեցին էջմիածնի մասին մինչ Պարսիկ իշխանութեան ներքեւ էր, այժմ եւս կը կատարեն Հայ Ազգին այն մասանց նկատմամբ որք կը գտնուին Օսմ. իշխանութեան ներքեւ։ Պաշտպանութիւն, խոստում, հոգածութիւն չեն զլանար այն վերջնոց, (ինչպէս երէկ ալ տեսանք մեր Մոսկուայի թղթակցին կարեւոր գրութեան մէջ.) բայց էջմիածնի հետ Ռուսիոյ հպատակեալ Հայոց վիճակը կենդանի օրինակ մ'է թէ ինչ պիտի լինի նաեւ Թուրքահայոց ապագայն, եթէ, Աստուած մի՛ արասցէ, Հայաստանի մնացեալ մասն եւս իյնայ ընդ ռուսական իշխանութեամբ։

Բ.

Golos-ի նամակագիրն այնչափ տգէտ է, կամ այնչափ ստախօս, որ կը հաւատէ զմեզ թէ երբէք չէ լսած որ Ռուսիա Հայաստանեայց եկեղեցին Ռուսականին հետ ձուլելու գաղափարն ունեցած լինի։ Բայց թէ Ռուսիա ունեցած է և տակաւին ունի զայդ գիտումն, դիւրին է ապացուցանել մէկէ աւելի իրողութեամբք։

Եւ նախ, յիշենք մի քանի դէպքեր, յորս Ռուսիոյ սոյն գիտումն ուղղակի երեւան կուգայ։ 1844ին, երբ Ներսէս Ե. նորընտիր կաթողիկոսը կայսերական վաւերացումն ստանալու համար Պետերբուրգ գնաց, Նիկողայոս կայսրը սիրալիր ընդունելութենէ մը յետոյ, յայտնեց Հայոց մեծանուն կաթողիկոսին թէ շատ փափաքելի էր որ Ռուսական և Հայկական եկեղեցիք, «որք մի Տէր, մի հաւատ, մի մկրտութիւն և մի քրիստոնէական եկեղեցի կը դաւանին, ոչ միայն հաւատովք, այլ և ամենայն կրօնական պաշտամամբք, ծիսիւք և արարողութեամբք միաբանին և մի եկեղեցի կազմեն։» Ո՞վ չգիտէր, և ո՞վ քան զՆերսէս Աշտարակեցին քաջ գիտէր, թէ Ռուսաց մեծազօր կայսեր այս փափաքը՝ պահանջում մ՚էր, հրաման մ'էր։ Բայց նորընտիր կաթողիկոսը քաջութիւն ունեցաւ ստնակոխ ընել այն հաւատարմութեան և հնազանդութեան երդումը, զոր տակաւին մի քանի օր առաջ տուած էր Ն. Կ. Վեհափառութեան, և պայծառ ձեւով մերժեց անոր առաջարկն։ Կայսրը կ'ուզէ չտեսնալ միութեան գէթ մէկ արտաքին նշանով, և կ'առաջարկէ կաթողիկոսին որ իւր վեղարին և զգեստին ձեւը փոխէ, և Ռուսիոյ հոգեւոր Միտրոպոլիտ (Պաշտօնէին) վեղարին և զգեստին նմանցնէ։ Ներսէս Ե. այս առաջարկն եւս չընդունելու համար կը յիշէ իւր եկեղեցական ուխտը, թէ ըստ միւռնոյ եկեղեցւոյն մէջ ձեռնադրութեան միջոցին ստացած վեղարով պարտի գերեզման իջնել։ Զայս իրողութիւն նոյն իսկ Ներսէս Ե. կաթողիկոսն արձանագրած ունի, և անկէ առնլով հաղորդած է իւր օրագրութեանց մէջ՝ Թադէոս վարդապետ, Ն. Ս. Վեհափառութեան ձեռնասուն եւ հաւատարիմ աշակերտն, որ յետոյ նշանաւոր հանդիսացաւ իբրեւ Թադէոս Արքեպիսկոպոս, Առաջնորդ Նոր Ջուղայի և Հնդկաստանի։

Հայաստանեայց եկեղեցին Ռուսականին հետ ձուլելու առաջարկն երկրորդ անգամ մ'եւս եղած է նոյն Ներսէս Ե. կաթողիկոսին. որովհետեւ, յորմէ հետէ այս երջանկայիշատակ եկեղեցական Հայաստանի Պարսիկ տիրապետութեան ներքեւ գտնուող մասը Ռուսական հովանաւորութեան ներքեւ Հայկական իշխանապետութեան մը վերածելու ծրագիրն յղացաւ և Հայ ժողովրդեան գլուխն անցնելով Պարսիկներն Հայաստանէն արտաքսեց, մեծ և արդարացի ժողովրդականութիւն մը կը վայելէր իւր Հօտի մէջ, և Ռուսք քաջ գիտէին թէ միայն այդպիսի ազդեցիկ եկեղեցականի մը ձեռամբ կարող էին ի գլուխ հանել իրենց մեծ ծրագիրն Հայաստանեայց եկեղեցին Ռուսականին հետ ձուլելու մասին։ Ուստի, նորընտիր կաթողիկոսը Տփղիս երթալու համար Բեհբութովին մեկնելու միջոցին, անոր կը ներկայանայ Ռուսիոյ Օտար դաւանութեանց Դեպարտամենտի (վերատեսչութեան) Տնօրէն Պ. Սկրիպիցին և յանուն իւր կառավարութեան լրջօրէն կ'առաջարկէ հաւանութիւն տալ Հայոց եկեղեցւոյն Ռուսականին հետ միաւորութեան, յայտնելով թէ, եթէ ընդունի, ցկեանս անդորր և փառաւոր կեանք մը պիտի վարէ Ռուս կառավարութեան առատաձեռնութեան շնորհիւ։ Ներսէս Ե. կաթողիկոս այս անգամ՝ քիչ մը զօրեղ և կտրուկ խօսքերով կը մերժէ այսպիսի ազգամնաս առաջարկ մը, և Ռուսիոյ չար խորհուրդն իրականութիւն չգտներ։ Էջմիածնի կաթողիկոսական դիւանէն հանուած պատմական դէպք մ'է այս, զոր Ներսէս Ե. կաթողիկոսի կենսագրութիւնը պարունակող ամեն պատմութիւնք կը յիշատակեն։

Պ. Մ. Աղաբէգեանց իւր Ծիածան Արարատեան թուոյն մէջ (1866ին) կը յիշէ Ռուս կառավարութեան երրորդ մէկ փորձը, զոր ժամանակակից կենդանի անձանցմէ ստուգելու միջոց ունեցած էր ի կովկաս։ «1857 թուին յունվարի 2ին, փոխարքայ Բարիատինսքին (կովկաս) հրաւիրեց Ներսէս կաթողիկոսին իր մօտ և մինչ սա յայտնուեցաւ, յանուն (Ալեքսանդր Բ.) կայսեր առաջարկեց Նորան ի Ներկայութեան Սարգիս եպիսկոպոսի Ջալալեանց՝ Սրբոյն Անդրէասի պատուանշանը և վեց հազար ռուբլի տարեկան թոշակ, այն պայմանով որ կաթողիկոսը կամաւորուի Հայաստանեայց եկեղեցին միաւորել Ռուսացը հետ։ Ներսէս կաթողիկոսը, որ յառաջագոյն, այսինքն գեռ եւս օդւում. անմաւմը պատրաստական թուղթ էր սատցել վօրօնցովէն, թէ «Բարիատինսկին մի բարձր յանձնարարութիւն ունի Նորան անելու կայսեր կողմէն, և որ ի հարկէ կաթողիկոսն ընդունելու է», անփոյթ եղաւ այս գիպուածի մէջ այն երդումէն որն որ տուել էր Ռուսաց տէրութեան հաւատարիմ մնալու, և մերժեց։»

Ազգային ժամանակակից պատմութիւնը մեզ ցոյց կուտայ նաեւ թէ Ներսէս Ե. կաթողիկոսին եղած առաջարկութեանց մերժումը չէ վհատեցուցած Ռուսիոյ կառավարութիւնն, և թէ ամեն կաթողիկոսի ընտրութեան առթիւ Նա իւր չահուց ծախուած երեւելի Հայոց ամանց, մանաւանդ զինուորականաց ձեռօք, աշխատած է խնդրոյն «վերջնական լուծում մը» փութացնել Հայաստանեայց եկեղեցին Ռուսականին հետ ձուլելով։ Յիշատակութեան արժանի են մանաւանդ Լորիսմով և Մելիքօֆ Հայ զօրավարաց տրուած հրահանգներն երկու եկեղեցեաց միացման համար։ Լորիսմով հրաժարեցաւ իրեն տրուած պաշտօնէն, իսկ Մելիքօֆի պաշտօնն անյաջող մնաց, և ի մէջ այլոց, իւր հաչակաւոր Ռուսականին տերունական իրականութիւն չգտաւ։

Պոլաժենեայի շատ մը տրամադրութիւններն եթէ Հայ Ազգին դժգոհութիւն ազդած են և միշտ պիտի ազդեն, գլխաւոր պատճառն այս է թէ յայտնի ձգտում մ'ունին Հայկական Եկեղեցւոյ ուղղութիւնն և վարչութիւնը Ռուսական Եկեղեցւոյ ուղղութեան և վարչութեան վրայ ձեւելու։ Պոլաժենեայի ազգամնաս տրամադրութեանց վրայ քիչ մը վարը պիտի խօսուի. հոս նշանակենք սա էական պարագայն միայն թէ մինչդեռ Հայաստանեայց Եկեղեցին ի վաղուց անտի ժողովրդական ուղղութիւն մ'ունի, Պոլաժենեայի միջոցաւ Ռուս տէրութիւնը փորձ փորձած է և բաւական յաջողած ալ է կայսերական և միապետական ուղղութիւն մը տալ անոր, ինչպէս ունին Ռուսաց կայսերական Եկեղեցին, Պապական Եկեղեցին և Օրթոդոքս Յոյն Եկեղեցին։ Ուստի, ուղղակի փորձերէն զատ, զորս Ռուս կառավարութիւնը քանիցս փորձեց Հայ Եկեղեցին ջնջելու իբրեւ անկախ և ինքնուրոյն Եկեղեցի, այդ Եկեղեցւոյ կանոնադրութեան մէջ դրած է այնպիսի ուղղութիւն մը, որ օր մը Հայ և Ռուս Եկեղեցեաց միացումը դիւրանայ։

Ռուս կառավարութեան ուղղակի փորձերէն զատ, աւելի կամ նուազ իրմէ ներշնչեալ Ռուս թերթեր միշտ պահանջած են «երկու եկեղեցեաց միացում»։ Կը յիշենք մանաւանդ Moskovskiya Vedomosti լրագրոյն մէկ վերջին պատերազմէն յետոյ նոյն մասին հրատարակուած կարգ մը յօդուածները։

(Շարունակելի.)

Բ. Բ.

ԷՋՄԻԱԾՆԱՅ ՍԻՆՈԴԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆ ԵՒ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Ռուսահայ աշխարհիկէ մը կողմ.)

Վերջին նամակաւս յայտնած էի ձեզ, ինչպէս կը յիշէք, թէ Սինոդն և Ռուսահայք միշտ կաթողիկոսական ընտրութեան վճռատու ձայնը Ցաճկաստանցւոց վրայ մնալուն նախանձելով, սկսած են մի կողմանէ Ռուսահայ վիճակաց ձայներն բազմացնելու և Ցաճկահայ վիճակաց ձայները նուազեցնելու միջոցներ ձեռք առնուլ։ Ձեզ գրածս սոյն տեղեկութեանս մի ակներեւ ու պաշտօնական ապացոյցը կը համարուի «Մեղու Հայաստանի» լրագրոյն (որ այժմ Սինոդի օրկանն է) 82 դեկտ. 26 թուով հրատարակած առաջնորդող յօդուածը, յորում իբրեւ փորձադունս յառաջ կը նետէ սա կարծիքը թէ՝ Սինոդը փոխանակ թոյլ տալու որ Ցաճկահայ վիճակաց 120 ձայներն իրենց անձին վրայ կեդրոնացնող երկու պատուիրակ դան յէջմիածին յընտրութիւն նոր կաթողիկոսի, ընդհակառակն պէտք է որ Ցաճկահայ վիճակաց Առաջնորդներուն գրէ որ սոքա իւրաքանչիւրն իր վիճակը ներկայացնող զատ զատ պատուիրակներ յուղարկէ. մինչեւ իսկ չքաւոր վիճակներէ եկող պատուիրակաց ալ ճամբու ծախքը ինքը Սինոդը հոգայ։

Այս մանօվրան, ինչպէս կը տեսնուի, կրկին նպատակի կը հայի, մին՝ Սինոդն ուղղակի էջմիածնայ թեմն համարուող թուրքիոյ առաջնորդական վիճակներուն գրելով՝ բնականաբար դուրսը պիտի թողու Սսոյ և Աղթամարայ թեմն համարուած վիճակները, և սովաւ պիտի նուազեցնէ թուրքիոյ Հայոց կողմանէ ղրկուող պատուիրակաց բերելիք քուէներուն թիւը։

Երկրորդ նպատակն այն է որ՝ Ցաճկաստանի մասնակցութեան թիւը նուազեցնելէն զատ, նոյն իսկ կաթողիկոսի ընտրութեան տրուելիք վճռական քուէն (գոնէ Ցաճկահայոց համար) փոխանակ Պոլսոյ Ներեսփոխանական ժողովոյ մէջ կատարուելու, զայն էջմիածնայ տաճարին մէջ կատարմանը թողած լինին, և մէկ մ'ալ որ իւրաքանչիւր Ցաճկահայ վիճակէ զատ զատ պատուիրակներ ուղելով (որոց թիւը կուգայ յանգելու 80 կամ 100 անձի) սոցա մէջ կարծեաց տարբերութիւններ ձգելու առիթ մ'ունենան ձեռքերնին, որպէս զի այդ միջոցաւ Ցաճկահայոց ձայներն մի քանի ընտրելիներու վրայ բաժանելով, իրենք իրենց ուզած միակ ընտրելւոյն վրայ միացնեն ձայներնին և յաջողին իրենց խնդական կամ ներշնչեալ նպատակին մէջ։

Վերջին նամակս ձեզ ուղղելէ յետոյ՝ իմացայ որ Սինոդն ալ նոյն իմաստիւ շրջաբերականներ սկսեր է պատրաստել Ցաճկաստանի Հայ առաջնորդական վիճակաց իւրաքանչիւրոյն ղրկելու համար, Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանի ձեռօքը։ Միաբան մը երբ զայս կը լսէ, իսկոյն կ'երթայ Սինոդականաց խնդհաս անդամոց մօտ, ուր և կը գտնուէին միաբանութեան անդամներէն մի քանի բանիմաց անձինք, ընդ որս և կիւրեղ վարդապետ Սրապեան, ջեմարանի հայկաբանութեան և եկեղեցական տօմարագիտութեան դասատու, անդամօք կ'ըսէ թէ Սինոդի այդ ձեռնարկն իւրեւ պիտի ընէ, քանզի Ցաճկաստանի առաջնորդք, առանց Պատրիարքարանի և Ընդհ. Ժողովոյ տալիք հրահանգին իրենք իրենցմէ այդ մասին քայլ մ'անգամ չեն կարող առնուլ, ո՛ւր մնաց որ պատուիրակ ղրկելու նոյնն, և եթէ Ընդհ. Ժողովն ու կեդրոնական իշխանութիւնը որոշեն թէ՝ կաթողիկոսական ընտրութեան քուէն ըստ առաջնոյն երեւի. Ժողովոյ կողմէն տրուելէն յետոյ, զայդ հաւաքապէս յէջմիածին տանելու համար երկու պատուիրակէ աւելի մարդ հարկ չկայ ղրկելու, այն ժամանակ Սինոդի թէ՛ այս ձեռնարկն ի դերեւ կ'ելնէ, և թէ ի վերջոյ անպատուութիւն մը կ'գայ յառաջ Սինոդի համար, զի վերջապէս Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքարանը կաթողիկոսի ընտրական հրահանգը Սինոդէն լսելու կամ ստանալու ոչ հարկ ունի և ոչ պարտաւորութիւն։

Այս դիտողութիւնք անախորժ տպաւորութիւն կ՚ընեն Սինոդականաց վրայ, և իրենց ձեռնարկած սոյն փորձը վերջապէս միաբանի մը դիտողութեանը վրայ եւ ձգող մարդիկ չըլլալով իրենք, հաստատ որոշած են մօտ օրերս յիշեալ շրջաբերականներն յղել Պատրիարքին, ի կողմանէ Սինոդին ալ յատուկ գրութեամբ մը առ Ներսէս Պատրիարքն՝ յորում այս անգամի ընտրութեան սոյն անհատական ձեւը տալուն մէջ գտնուած Ազգի և Մայր Աթոռոյ ինպաստ օգուտներն ու շահերն բացատրուած պիտի լինին, անշուշտ եղած դիտողութիւններէն ու առարկութիւններէն լուսաւորելով։

* * *

Անցեալ օր ծանուցինք թէ՝ Սինոդի Բրօկուրօրն առ Տփղիսի գըլխաւոր կառավարութիւնն ուղղած հեռագրին մէջ ըսեր էր որ՝ քննիչ յանձնաժողովը (իբր թէ) Մանկունիի քովէն 10,000 րուբլիի արժողութեամբ արժեթուղթ, և Տէմիրճեանցի անէն ալ (իբր թէ) մի քանի գողցեալ իրեղէններ գտեր հաներ է։ Այս անգամ՝ կ՚իմանամք թէ՝ թօղ որ Տէմիրճեանցի անէն յարդի շիւղ մ՚անգամ չէ գտեր ու դուրս հաներ, նոյն իսկ ո՛չ քննիչ յանձնաժողովը ցարդ « և է գործ ունեցեր է Մանկունիի հետ, և ո՛չ այլ ոք Մանկունիի վրայէն այդ դըրամները փնտռեր ու գտեր է, այլ նոյն ինքն Մանկունին, իւր վեհարանի սենեկին մէջ ունեցած գըրքը դուրս հանած օրը, դեկտ. 18 շբ. օրն, որ առեն ո՛չ քննիչ յանձնաժողով կար կազմուած և ո՛չ ինչ, առանց իրմէն դրամ կամ ո և է ինչ պահանջուելու, ինքը լսելով տարաձայնուած գողութեան կասկածներն, ինքնաբերաբար հաներ իւր մօտի սեփական արժեթղթերն, արծաթեղէններն և ականեղէններն յօժարակամ իբր աւանդ Սինոդին յանձներ է և փոխարէն ալ ստացման ապահովագիր առեր է Սինոդէն, մինչեւ որ յիշեալ կասկածանաց խնդիրը վերջնապէս լուծուի։ — Ահաւասիկ Սինոդի Բրօկուրօր մը, որ պաշտօնական յայտնի ստախօսութիւններով իւր պաշտօնին հաւատարիմ միայ կը կարծէ։ Բայց սա ստոյգ է որ թէ՝ Բրօկուրօրը, թէ՝ Սինոդը, թէ՝ Ռուսահայք, թէ՝ քննիչ յանձնաժողովն և թէ՝ կառավարութիւնը թերեւս այժմ ամեն ճիգ թափելու վրայ են՝ որ այս տեսակ ամբաստանութիւններով, գործողութիւններով, սուտ թեամբ ու զըրպարտութեամբ Տաճկաստանցի Հայերուն վրայ այս աւելի գոյութեան, նենգութեան և անհաւատարմութեան կեղտ քսելով զանոնք խայտառակ արատաւորեն, և միակ իրենք միայն և երեւին անմեղ և անարատ աշխարհի աչքին։

* * *

Քննիչ յանձնաժողովը կազմուելէն յետոյ, կասկածելով որ Մանկունին կաթողիկոսի մօտէն գողցած կարծեցեալ դրամները բօսթայով գրկած ու փախցուցած լինի, Սինոդի ձեռօք դրել տուած էր Վաղարշապատի թղթատան կառավարչին որ Մանկունիի կողմէն ղըրկուած և նորա անուամբն հասած դրամական ծրարներու քանակութեան գումարն ու ցուցակն հաղորդէ Սինոդին։ Թղթատան կառավարիչն ալ Տփղիսի թղթատարութեան ընդհանուր վերատեսչէն հրահանգ խնդրելով, պատասխաներ է Սինոդին թէ չէ կարող զայդ յանձնել։ Սորա վրայ Սինոդը Բրօկուրօրի ձեռօք ուղղակի Տփղիսի գլխաւոր կառավարութեան կը դիմէ որ հրաման տայ թղթատան՝ պահանջուած ցուցակն յանձնելու. իսկ գլխաւոր կառավարութիւնն ալ հեռագրաւ կը պատասխանէ թէ՝ կը ցաւի որ չկրնար կարենայ Սինոդին այդ փափաքը գոհացնել, զի օրէնքին այս ինչ յօդուածին զօրութեամբը՝ մինչեւ որ քննիչ դատաւորը չպահանջէ զայդ, թղթատանը չէ կարող այդպիսի հաշիւ մը ներկայացնել ուրիշի։

Կառավարութեան տուած սոյն պատասխանին մէջ ակներեւ կը տեսնուի նոյն իսկ կառավարութեան փափաքը, որ է հարցաքըննիչ դատաւորով քաղաքական իշխանութիւնը մէջ մտցնել այն գործին որ սակայն Էջմիածնայ հոգեւոր իշխանութեան ձեռօքը տեսնուիլը կը չարունակէ դէթ առ երեսս։ Սակայն քանի որ կառավարութիւնն ինքն այնպէս կ՚ուզէ, տարակոյս չկայ թէ՝ ուշ կամ կանուխ անպատճառ պիտի մանէ գործին մէջ, և այն ալ նոյն իսկ Սինոդին հրաւիրմամբը, որոյ նշաններն արդէն սկսած են երեւնալ, ինչպէս կ՚իմանամք։

* * *

Ծանուցինք արդէն թէ կաթողիկոսին գոյքերը ցուցակագրելու պահուն, մի արկղէն իւր ստորագրութեամբը ազգագիր թուղթ մը ելեր էր ծանուցանող թէ ինքը կաթողիկոսը դրամական հարստութիւն չունի։ Յիշեալ կարեւոր թուղթը Սինոդը մի կողմ թողլով՝ սկսեր էր կաթողիկոսին կարծեցեալ դրամական հարստութեան հետքը որոնելու։ Կը տեղեկանամք այս անգամ թէ Սինոդի վերջին նիստերէն միոյն մէջ, դեկտ. 28ին, անդամոց մին, Մեսրովպ եպիսկոպոս Սմբատեան, և գանձապահ Ներսէս եպիսկոպոս, Սինոդին կամ քննիչ յանձնաժողովոյն վարմունքն ու ընթացքը անբնական և անտրամաբանական կը գտնեն, առարկելով թէ՝ նախ յիշեալ թղթոյն և ստորագրութեան վրայ Սինոդը պէտք է իւր վճիռը տայ, զի եթէ կեղծ կամ անվաւեր ճանչցուի, այն ատեն Սինոդը իրաւունք ունենայ դրամական գոյութիւն կասկածելու և գոյ կարծուած դրամը որոնելու, իսկ եթէ վաւերական ճանչցուի, այլ եւս հարկ մնացած չլինիր դրամ փնտռելու, քանի որ վաւերական և ճշմարիտ պիտի նըկատուի թէ կաթողիկոսը դրամական հարստութիւն չունի եղեր։ Սոյն իրաւացի դիտողութեան վրայ, Սինոդը նկատողութեան առնլով յիշեալ կէտը, երկար խորհրդակցութենէ յետոյ կը յանգի այն կարծեաց թէ, յիշեալ թղթոյն և ստորագրութեան կեղծ կամ ճշմարիտ լինելն ստուգելն ու վճռելը Սինոդին իրաւասութենէն ու ձեռնհասութենէն դուրս լինելով, այդ մասին հարկ է որ քաղաքային իշխանութիւնը կամ դատարանը իւր վճիռը տայ։ — Զարմանալի՛ է թէ Սինոդը, որ ամենէն աւելի ինքը կը ճանչէ կաթողիկոսին ստորագրութիւնը և կարող է դորա կեղծ կամ իսկական լինելը խմանալ, գիտնալ ու վկայել, և որոյ մօտ նմանօրինակ ստորագրութեամբ թղթոց հարիւրաւորները կը գտնուին և պէտք է գտնուին, ընդհակառակն՝ այսպիսի հեշտ պարագայի մը մէջ ինքզինքը անկարող և անձեռնհաս կը համարի, և Հայոց ընդհանուր կաթողիկոսի մը ստորագրութեան հարազատ կամ կեղծ լինելը յերեւան և ի յայտ ածելու համար՝ օտար իշխանութեան և այն իսկ պարզ գիւղական դատարանի մը միջամտութեան հարկն ու պէտքը կը զգայ։

Արդարեւ նախանձելի և աննըման ազգասիրութեան զգացմամբ տոգորուած ըլլալու են Էջմիածնայ Մայր Աթոռոյ Սինոդականք (շատ քիչ բացառութեամբ) որք այսօր Հայոց հոգեւոր ծայրագոյն անկախ իշխանութիւնը կը ներկայացնեն իրենց անձին վրայ, մինչդեռ Ազգն իրենցմէ գանէ ներկայ անիշխանութեան վիճակին մէջ աւելի՛ անձնասիրութեան գործեր կ՚սպասէր առնելեցին, քան թէ անարգ ստրկութիւն մը առ օտար քաղաքական իշխանութիւնն։

Հուսկ ուրեմն, այսպէս թէ այնպէս, Էջմիածնայ իրաց արդի ընթացքը ստուգօրէն ցոյց կու տայ թէ Մայր Աթոռոյ իրաւասութեանը պատկանելներէն գործոց ի խնդրոյ մէջ, քաղաքական իշխանութիւնը մուտ գործել տալու համար նոյն իսկ մերայնոց ձեռօքը բացուած մէկէն աւելի դռներ կան։ Արդարեւ ցաւալի՛ պարագայ, և դեռ Ռուսահայք կը համարձակին պարծենալ թէ իրենց նման և իրենց չափ ազգասէր չկայ։ Տեսնում ենք ահա՛ իրենց ազգասիրութեան չափը, որն որ տէրութեան կամքին հաճոյ լինելու և նմա ծառայութիւն մատուցանելու համար՝ Ազգին ամեն նուիրական իրաւունքներն ծախելուն մէջ կը կայանայ։

ԱԶԳ

Տպեց Մ. Բ. Խէթիճեանի հըրատարակած ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆ անուն օգտակար անտիպականներուն երկրորդ շրջանի հինգերորդ հատորն, որ առանին արտեւութեան վրայ կը խօսի, հրատարակուեցաւ այս շաբթու։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
Ի ԿՈՎԿԱՍԻՈՅ

(Պատահական թղթակցէ մը)

Անափա, 1 յունվ. 1883

Բաւական ժամանակէ ի վեր մաս մը Հայեր պանդխտելով ի Թուրքիոյ, Սեւ Ծովու բոլոր նաւահանգիստներէն, երկրագործութեամբ կը պարապին յԱնափա ի կովկաս. սակայն այս պանդխտութիւնը երթալով ընդհանրացաւ, նա մանաւանդ վերջին Թուրքօ-Ռուսական պատերազմէն յետոյ. յորմէ հետէ շատ մ՚ան ձինք սկսան ընտանեօք հաստատուիլ հոս, որովհետեւ Թուրքիոյ մէջ ժողովուրդը սկսաւ իւր ապահովութիւնը կորսնցունել ի Չերքեզաց և ի Կիւրտերէ, միւս կողմանէ ընտանեաց ապրուստը ճարել օրքան զօր դժուարացան առեւտրոյ նուազութեան պատճառաւ։

Հոս պանդխտեալք առհասարակ Տրապիզոնցի են բաց ի մի քանի Սինոպցի ընտանիքներէ. իսկ միւս նաւահանգիստները լի են ամէն կողմէ գաղթականներով, յորոց շատերը արդէն Ռուսիոյ հպատակ գրուած և գետին ստացած են ի բնակութիւն։ Բայց որովհետեւ հոս պանդխտեալք կը մնան միշտ Թուրքահպատակ, ուստի վարձով գետին կը բանին Խաղախներէն, որք Չերքեզաց յաջորդ և հողատէր են կառավարութեան շնորհիւ։ Այս Թուրքահպատակ հայերը բարոյապէս խիստ վատթար դրութեան ենթարկեալ են, վասն զի չունին դպրոց և եկեղեցի, այլ միայն առժամանակեայ անկարող քահանայ մի, որ ի Սօխում գաղթեալ հաստատեալ է և վարձու բանուած մինչեւ յառաջիկայ մարտ մէկ։ Անափայէն երեք ժամ հեռի գիւղի մը մէջ աղօթարան մը հաստատուած է, բայց Ս. Խաչի տօնին՝ Գրքերը գրաւեցան գիւղապետ խաղախին կողմանէ պաշտօնապէս, յայտարարելով թէ առանց կաթողիկոսի հրամանաց անկարելի է Թոյլատրել քահանային ժամասացութիւն կատարել։ Յետոյ քահանայն դէպ ի Թիֆլիս մեկնեցաւ հրաման ստանալու, բայց ձեռնունայն ետ դարձաւ փօթիէն, իմանալով որ առաջնորդը բացակայ էր Թիֆլիսէն։

ՏՓՂԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀԱՄԱՐՈՒՄԸ
Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ՎՐԱՅ

Տփղիս, 1 յունվ. 1883

. . . Խմբագիր,

Ի սէր արդարութեան կը խնդրուի Թիֆլիզ բնակեալ տամն և ութը] ստորագրող Տաճկաստանցի պատուաւոր անձերէ որ սոյն նամակը Ձեր անգին էջերէն միոյն մէջ զետեղէք։ Թիֆլիզեցի մեր հայրենակիցք ասկից 10—15 տարի յառաջ ինչ համարում որ ունէին Տաճկաստանցոց մանաւանդ Պօլսեցոց վրայ, այսօր գրեթէ ընդհակառակը կը տեսնուի. առաջին պատճառը Պոլսոյ ժողովի անդամոց թուլակի պէս խօսելն, անձնական հակառակութենէ զատ ուրիշ գործ չըգիտնալնին, և իրենց առ Ազգն ունեցած սրբազան պարտաւորութենէ բոլորովին անտարբերութիւննին, անձնական շահը ընդհանուրի շահէն վեր դասելնին, Պոլսոյ ուսումնարանաց այժմու թշուառ վիճակին անտարբեր գըտնուելնին, վերջապէս կըսեն թէ եթէ այդ անհաշտելի ժողովներուն անունը տակ գործող մարմին մը կայ, ան ալ լոկ Ներսէս Պատրիարքն է՝ որ այդ կարծեցեալ ժողովի անդամոց երեսը քիչ մը կը ճերմըկի։ Ամենամօտ օրինակ մը կը ցուցնեն։ Ներսէս Պատրիարքին մի ամբողջ տարուան հրաժարականին միջոցին կըսեն ի՞նչ գործ տեսաւ ժողովներնիդ, բայց սխալութիւնէ, ատելութիւնէ, փառասիրութիւնէ, անձնական հաշիւէ, և անվերջանալի վիճաբանութենէ։ Են. և սոցա այս կարծիքներուն ուժ տուողը առաւելապէս Մշակի և Մեղուի Պոլսոյ Թղթակիցներն են. և կը յաւելուն ըսելով թէ Նախախնամութիւնը տեսնելով Պոլսոյ ժողովոյ անդամոց ազգակործան առ. բորբը, իրենց Ներսէս մը խրկեց, որ դաւառեցիք քիչ մը սփոփուին, բայց միշտ Ներսէսներ չեն ունենար. ուստի Պոլսոյ սահմանադրական պարծեցեալ ժողովներուն վրայ յոյս դնելը և արդիւնք սպասելը անմտութիւն է . . . ., այս իրենց կարծիքները աւելի հաստատութիւն գտան ասկից մի քանի ամիս առաջ Երեսփ. Ժողովոյ անդամ, Թէրճէմանի Էֆքէարի Թղթակից, բանաստեղծ, ճառախօս, Եղիմեճի Աբրահամ Ալփօղեան անուն չոր ծընունդ. անձին Թիֆլիզէն անցնելով Էջմիածին երթալը, և այս անգամ կրկին գալով հաւու ձագի պէս 30 հատ տղայք բերելով Էջմիածին տանիլ և գիշերանց խեղճերը երեսի վրայ ձգել փախչելը. այս չարագործին ըրածը այնչափ դէջ ազդեցութիւն ըրաւ Թիֆլիզեցւոց վրայ, որ բառ կը պակսի մեկնելու. գրեթէ ամեն հայու տուն այդ անպիտանին վրայ խօսուած է, մանաւանդ Ռուսմնական դասուն մէջ։ Ալ կընաք երեւակայել Թիֆլիզ բնակեալ տաճկաստանցւոց դպրութը, որ միշտ երեսնիս զարնելով կ՚ըսեն թէ ահա՛ Երեսփ. Ժողովոյ անդամնիդ, ահա ձեր լըրագրաց Թղթակիցը, ահա ձեր բանաստեղծը . . . եթէ ըսես թէ նա Պոլսի մէջ պատիւ չունի, ազգին վստահը ապրող անպիտան մ՚է և այլն և այլն. միթէ կարելի՞ է կ՚ըսեն, եթէ այդպէս կարծուէր, ի՞նչպէս Երեսփ. Ժողովոյ անդամ կընարուէր, ի՞նչպէս լրագրի Թղթակից կը լինի, որովհետեւ նրա Թղթակցութիւններուն կարեւորութիւն պէտք է տալի, և նա մանաւանդ ի՞նչպէս մեծաւ մասամբ խելացի և հարուստ 28 տղայոց հայրեր իրենց գեռահաս զաւակներնին ատորյանձնեցին 15 հազար վերստ տեղ տանելու առանց նորա պատւոյն վրայ ամենափոքր կասկածելու. եթէ փոքր կասկած ունենային իրեն կարծեցեալ ճշմարտախօսութեանը, վեհափառին մի հեռագիր չէի՞ն խըբեր թէ Ալփօղեանը ասկից 28 տղայ կը բերէ, ձեր հրամանի՞ն է . . . մինչեւ անգամ Պոլսոյ Պատրիարքարանը մի հեռագիր չէ՞ր խըբեր որ իրենց պարտքն էր . . . այդպէս ալ քանի որ ձեր ամենալաւ վարժ երեսփոխանքնիդ սորայ պէս է, ալ հետեւութիւնը յայտնի է . . . ։ Ես այդ մարցկանին առաջին անգամ փօթի գալով Մեծ. Կարապետ աղա փօփովին ապուխտութիւն ընելովն ազգին այսպէս ծառայած եմ, այնպէս եմ արեր ըսելով 50 րուպլի կորզելը չըլլար ըսեմ, որ Նիկոմիդիոյ առաջնորդ Սուքիաս վարդապետը այն տեղ գտնուելով ամաչեր է ասոր լրբութիւնը տեսնելով. ես այդ անպատիւին Թիֆլիզի մէջ Պոլսեցւոց պատիւը աղարտող գործքերը չըլլար պատմեմ, նաեւ չըլլար նկարագրեմ ուսումնարանի մը հանդիսին օրը կարդացած ծաղրելի ճառը, որ Պոլսոյ թէ Երեսփ. Ժողովոյ և թէ Ռուսմն. դասուն քիչ պատիւ չբերաւ, անանկ որ խընդուքը չկրցող բռնողը Թաշկինակը բերանը դուրս ելաւ. այն օրը սոյն հանդիսին ներկայ եղող շատ անձինք կային որ մեծաւ մասամբ եկեր էին այս ճոռոմաբանին ճառը լսելու, Պոլսոյ երեսփոխանի մը՝ բանաստեղծի մը՝ ճառը լսելով դաղափար մը կազմելու . . . և լաւ գաղափար ստացան . . . ։

(Մնացեալը յաջորդ թուով)

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ԹԵՄԸ

. . . Խմբագիր Տէր.

Ձեր պատուական թերթի 3382 թուոյն Ազգ. խմբագրական Տեսութեան մէջ Տրապիզոնի վրայ խօսելով կ՚ըսէիք թէ. «Թէպէտ Առաջնորդ Սրբազանն նոյն հոգածութեամբ չհսկեր մօտակայ գաւառաց Ազգային պէտքերուն վրայ, բայց իւր պաշտօնավարութիւն անմեղադրելի է Տրապիզոնի մասին»։

Սոյն կէտին նկատմամբ թէեւ կըրնայինք զանազան դիտողութիւններ ընել, բայց աղնիւ ընթերցողաց ձանձրոյթ չպատճառելու համար, սա միայն կ՚ըսեմ թէ իմ ի Տրապիզոն պաշտօնավարութեանս մէջ մինչեւ ցարդ խղճի մտօք ծառայած եմ ինչպէս ի Տրապիզոն, նոյնպէս մանաւանդ աւելի ի մօտակայ գաւառս։

Ես բնաւ չեմ յուսար որ իմ պաշտօնավարութեանս դէմ բողոք կամ դիտողութիւն ունեցող գաւառ մի լինի. հետեւաբար համարձակ կրնամ ըսել որ ձեր տեղեկարարն կամ ինձ դէմ զազտնի թշնամութիւն մի ունի, որ բարեկամութեան դիմակով դիս հարուածել կ՚ուզէ, կամ պարզապէս ո և է նըպատակաւ մը զձեզ խաբել ուզած է։

Առաջնորդ Պոնտոսի վիճակաց
ՄԱՏԹԷՈՍ ԵՊՍ. ՆԱԶԱՐԵԱՆՑ

17 յունվ. 1883
Կ. Պոլիս, Նէնի Գաբու.

ԱԶԳ
ՏՕՔԹՕՐ ԵԴՈՒԱՐԴ Կ. ԽԻԹԻՒՃԵԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել յարգոյ հասարակութեան թէ ամեն օր ժամը 6էն 10 կը գտնուի Պոլիս, կամուրջին գլխացը, Քիւչիւքեան էֆէնտիի Դեղարանն, և հիւանդ կ՚ընդունի։

Կիրակի օրերը նոյն դեղարանին մէջ ժամ 3էն 8 ձրի կը նայի աղքատաց։

Մնացեալ ժամանակները պատրաստ է հիւանդաց այցելել, կամ իւր տան մէջ ընդունիլ, ի Պէշիկթաշ, փօսթա ճատտէ, թիւ 34։

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԽԻԹԻՒՃԵԱՆ

ԱԶԳ

ՅԱԿՈԲ Յ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել արգոյ հասարակութեան թէ ինքը Լայբցիկի և Հայտըլպէրկի Գերմանական համալսարանաց մէջ իրաւագիտական ուսումն աւարտած և վկայական իսկ ստացած ըլլալով, այժմ իւր գրասենեակն հաստատած է ի Ղալաթիա, Սէվտա փողոց, Խաչրէթ խան թիւ 6, 7, 8 (Պանք տը Գօնսթանթինօբըլի կից), ու ր պատրաստ է իւր ծառայութիւնները մատուցանել դատական որ և է խնդրոց կարգադրութեան համար, թէ՛ [illegible] և թէ՛ արքունի կամ հիւպատոսական դատարանաց առջեւ։ Խորհրդակցութեանց համար [illegible]։

ԱԶԳ

Մայրաքաղաքիս և գաւառաց ազգային վարժարանաց մէջ դաստիարակութեան բարձր պաշտօններ վարած և գրական ծառայութեամբք հանրածանօթ վկայեալ և հմուտ դաստիարակ մը պատրաստ է գաւառաց մէջ տնօրէն դասատուութիւն ստանձնել և կամ մայրաքաղաքիս Ազգային վարժարանաց մէջ այցելութեամբ Հայերէն և Ֆրանսերէն լեզուաց և պատմութեան բարձրագոյն կարգաց դասախօսել։

Տեղեկութիւնք լրագրոյս Խմբագրութենէն կ՚ստացուին։

ԱԶԳ

Վախճանեալ մեծանուն Լէոն կամպէթայի վիմագիր պատկերը կը ծախուի կամուրջին վրայ լրագրավաճառաց քով. գին 4 ղրուշ։

Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

ՏԵՏՐ Ա.

Արամեան տպագրութիւն

կը հրատարակուի տետր առ տետր։ Առաջին տետրը՝ քան երեսէ բաղկացեալ՝ ընդարձակ Նախաբանէ մը զատ կը պարունակէ դասախօսութիւն մը Գրական իմաստասիրութեան վրայ եւ հատուած մը Լուի Պլան եւ Լէօն Կամպէթթա վերնագրով։ Իւրաքանչիւր տետրի գինն է 2 դահեկան. իսկ 12 տետրի բաժանորդագինն է՝ մայրաքաղաքիս համար 20 եւ գաւառաց համար 25 դահեկան. օտար երկիրներու համար 6 Ֆրանգ։ Բաժանորդագրութեան տեղին է Արամեան Գրատունն, Յակոբեան խան, վերին յարկ, Զադմաճըլար։ Տետր առ տետր կը վաճառուի մանաւորապէս Ջրավաճառ Պօղոս Աղայի խանութը։

Ձեռքէ ծախուածներուն հասոյթն այս անգամ պիտի յատկանայ մեծահամբաւ ու բազմարդիւն դաստիարակի մը, որ նիւթական աննախանձելի կացութեան մէջ կը գտնուի տարաբախտաբար։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ԿՈՒՆՆԷԼԹ-ԽԻՒԼ-ԼՈՒՂԱԹ
ԲԱՌԳԻՐՔ
ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ Ի ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Աշխատասիրութեամբ
Շէրաքեան և Մէրայէլ էֆէնտիներու

Անդամոց Հասարակաց կրթութեան պաշտօնատան Գրաքննութեան սենեկի
Հրատարակիչ Գարեգին Պաղտատլեան

Տետր 18րդ

Գին բաժանորդագրութեան

Կ. Պոլսոյ համար արծաթ դհկն.	54
Գաւառաց համար » »	74
Իւրաքանչիւր տետրին գինն է	2

Բաժանորդագրութեան տեղին է Արամեան Գրատունը, Կ. Պոլիս, Զադմաճըլար, Յակոբեան խան թիւ 13։

Հրատարակութիւն Մ. Հաճէճէեանց
Լօրճարանէ Կ. Պոլիս Օրթաքէօյ

ՏՕՔԹԷՕՐ ՍԱՅՌԷ
ԻՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ
(Համառօտեալ)

ԹԵՐԹ Գ.
Կապար, անագ, զինկ. Ոսկի եւ արծաթ. Քարահատք եւ հանք. Զարգարուելու սեղան. կաւ։
ԹԵՐԹ Դ.
Կանեփ, բամպակ, բուրդ, մետաքս, հիւսուածներ, կաշի։

Գին իւրաքանչիւր թերթի մէկ դահեկան։ Շատ գնողներու գոհացուցիչ զեղչ կըլլայ։ Կը գտնուի ամեն Հայ գրավաճառաց քով։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԳ

ԴԵՂԱՐԱՆ
Պ. ԵՒ Հ. ՔԻՒՉԻՒՔԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

Երկար ժամանակէ ի վեր՝ դեղավաճառութեան զբաղելով հասարակութիւնը գոհացնելնիս հասարակաց յայտնի է։ Այս անգամ, մեր յարգոյ յաճախորդաց և բոլոր հասարակութեան։ Այս անգամ, մեր յարգոյ յաճախորդաց դիւրութիւն մ՚ըլլալու համար գոհացուցիչ փափաքելով, շատ տարիներէ ի վեր ամենուն ծանօթ Պոլսոյ Եէնի-Ջամի փողոցի 26 թիւ մթերանոցէն զատ՝ նոյնպէս Ղալաթիոյ մեծ մայթը 77 թիւ «Պ. և Հ. Քիւչիւքեան եղբարց» անուամբ մթերանոց (տէբօզիթօ) մըն ալ բացած ենք, ուր Ֆրանսական, Անգլիական և Գերմանիոյ քիմիական բաղադրութիւններն և սոյն տեսակ զանազան խնամով շինուած, և ամենէն ընտիր տեսակներով չափաւոր գնով կը ծախուին։ Ասոնցմէ զատ, ամեն ազգի մաքուր և զանազան տեսակ գինի, աղնիւ ձկան իւղ, բնեու և ուրիշ բժշկական դեղեր կը գտնուին, ինչպէս նաեւ ամեն տեսակ գործիքներ։ Նմանապէս դեղագիրք խոհեմ թարմ դեղերով, աժան գնով և մեծ խնամքով կը պատրաստուին։ Ասոնցմէ զատ դեղարանին վերնայարկը յատուկ տեղ որոշուած ըլլալով, հիւանդութեանց վրայ բժշկաց հետ խորհրդակցիլ ուզող անձինք, մեր դեղարանէն առանց վարձու օգուտ կը տեսնեն։

Դարձեալ հռչակաւոր բժիշկ Մեծ. Յօբէ Ալլայմանն ալ իւր ճարտարութեամբը շատ տարիներէ ի վեր ամենուն ծանօթ եղած է, երկուշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ օրերը ժամը 6—8 մեր դեղարանը պիտի գտնուի։

La publicité de l'etranger est exclusivement remise à l'Eastern Agency, Constantinople Karaekoy Déirmen Han

ԱՌԱԿՔ ՖԵՆԵԼՈՆԻ

Թարգմանեաց ի Գաղղիերէնէ

[illegible]

Տպագրեալ ծախիւք

Տ. Յովհաննէս Կիւմիւշեանի

Սոյն պատուական գիրքն, իւր վայելուչ հայախօս թարգմանութեամբն եւ կենդանագրուած բարոյականով ամեն ընթերցասիրաց ուշադրութեան արժանի է։

Կը գտնուի ամեն Հայ գրավաճառաց քով ի գին 10 ղրուշի։

Կը խնդրուի ամեն Հայ անհատէ որ ի նպաստ եւ ի խրախոյս թարգմանչին մէկ մէկ օրինակ առնու յիշեալէն։

ԸՆՏԻՐ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔ

ՕՏԱՐԱԶԳԻ ԱԿԱՆԱՒՈՐ ԱՆՁԱՆՑ

կենսագրական համառօտ տեղեկութեամբ

Հաւաքեց Եղիշէ վարդապետ Դուրեան

Տպագրեալ ծախիւք Գրական Մասնախմբի Իւսկիւտարու

Արամեան մաքուր տպագրութեամբ հրատարակեալ սոյն մատենիկը, որ կը պարունակէ օտարազգի ականաւոր անձանց ընտիր ասացուածները, կը ծառայէ մանկանց իբրեւ նիւթ գրութեան և իբրեւ գրական մնունդ նոցա մատաղ մտաց։ Ամեն կարգի ազգայնոց ընթերցասիրութեան արժանի գործ մ'է այս։

Կը գտնուի բոլոր Հայ գրավաճառաց քով ի գին 5 ղրուշ։

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆՔ

ՖՐԱՆՍԸՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

Մեթոտ [illegible] Նոր

Հեղինակ [illegible]

Սոյն օգտակար գրքոյկը կը վաճառի ամեն գրավաճառաց քով ի գին 5 ղրուշ։

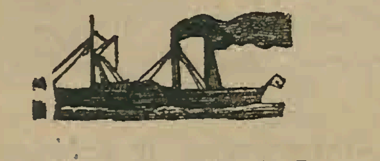

ԲԱԲԱՅԱՆԻ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Լիվերպուլէ, Միջերկրական և Օտեսայի գիծ կանոնաւորապէս բանող

ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Անուանք	Թոնոյ	Նաւապետք
Այա Սօֆիա	3,000	
Արարատ	2,500	Ռոճըրս
Արմէնիա	2,500	Քրուիքշանք
Լատաքիա	2,500	Ուիլքս
Մասսէտոնիա	3,500	Մարշ
Բալիւքիա	2,800	Ֆօթըրճիլ

Այս շոգենաւք ճամբորդներ ալ ունին։

Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վաճառք կ'ընդունի Եւրոպական երկիրներու եւ Ամերիկայի համար։

Ամեն դիւրութիւն եւ հանգստութիւն կը տրուին ուղեւորաց։

Բալիւքիա շոգենաւն հասաւ եւ ի մօտոյ ճամբայ կ'ելնէ Լիվերպուլ երթալու համար։

Դիմել առ ԴԱՆԻԷԼ, ԲԱԲԱ ԵՒ ԸՆԿ. Գործակալք

ՄՈՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

Լիվերպուլէ Միջերկրական գիծ բանող շոգենաւք

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Գառնաքա	4,200	Ոլիմփիա	3,000
Փարօս	4,000	Նէմեզիս	3 000
Օսմանլի	4,000	Բերա	3,000
Սեպաստոփոլ	3,250	Իտալիա	2,600
Թեպէ	3,250	Ատլանտիք	1,700
Մոնտալի	3,250	Լոտոս	800
Նէրո	3,250	Օլինթոս	800
Մարաթոնիա	3,250	Սեպիլ	750

Վերոյիշեալ շոգենաւք շքեղապէս յարդարուած են ճամբորդներու համար։

Դիմել առ Ժ. Թ. ՈՒԻԹՈԼ եւ ԸՆԿ. Գործակալք

Մէյտանըրգ սօգաք, Պոլիս

կամ առ Պ. ՆԵՎԻՅԼ Է. ՄԱԼԹԱՍ թիւ 1 եւ 3, Նարլեան խան, Վոյվոտա փողոց, Ղալաթա.

Տնօրէնութիւն, Լիվերպուլ,

ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ եւ ԸՆԿ. 31, Ճէյմս Սդրիդ, Լիվերպուլ.

Գործակալութիւնք

Ալեքսանդրիա	Ռ. Ճ. Մոս եւ Ընկ.
Պէրութ	Ց. Բախթարաքի
Կ. Պոլիս	Ց. Վ. Ուիթոլ եւ Ընկ.
Դարդանէլ	Ֆրանք Քալվէրթ
Ճիպրալթար	Սմիթ, Իմոս եւ Ընկ.
Մալթա	Սմիթ եւ Ընկ.
Իսքէնտէրուն	Լէվի, Ֆրանք եւ Ընկ.
Զմիւռնիա	Պ. Ք. Ուիթալ եւ Ընկ.
Շիրա	Ն. Ք. Բէգրոբուլոյ

ՔԻՆԱՐՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որք ամէն շաբաթ մ'անգամ կը բանին Լիվերպուլէ և Միջերկրական գիծ։

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Օրանիա	7,000	Մալթա	3,000
Ատլաս	3,000	Մորոքքօ	2,500
Ալճէրի	3,000	Նուպի	2,500
Պոթնիա	4,600	Բալմիրա	5,000
Պարթիա	3,800	Բարթիա	3,200
Պալէսթին	2,500	Բալթիքա	3,000
Պրինս Քոնսորթ	1,200	Սիբերիա	7,800
Սքօթիա	5,000	Սամարիա	4,600
Քաթալոնիա	4,700	Սամարքանդ	3,000
Շերպուրկ	2,000	Սամոսքի	3,000
Տեմերարա	2,500	Սիտոն	3,000
Կալլիա	4,000	Թարիֆա	3,000
Քէտար	2,500	Թրինիտատ	2,500
Մարաթոն	3,000		

Մորոքքօ շոգենաւը, Նաւապետ Պրաուն գալ շաբթու կ'սպասուի Լիվերպուլէն։

Ստորագրեալս արտօնութիւն ունի ճամբորդ եւ վաճառք ընդունիլ Նիւ Եորքի եւ Պօսդընի, ինչպէս նաեւ Միացեալ-Նահանգաց ուրիշ կողմերուն համար՝ օրինաւոր սակագներով։

Դիմել առ

ԹՈՄԱՍ Զ. ՃՕԼԻ, Գործակալ թիւ 1 Քիւչիւք Հալիլ փաշա խան Ղալաթիա։

Տնօրէնք ընկերութեան ՊԸՐՆՍ ԵՒ ՄԱՔԻՎԸՐ 1, Ռըմֆորտ Սթ. Լիվերպուլ.

ՖՐԷՏ, ԼԷՅԼԱՆՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որոնք կանոնաւորապէս կը բանին Լիվերպուլէ և Արեւելեան գիծ.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Ալճէրեան	2,500	Ֆլորենթեան	3,700
Ալէքսանդրեան	2,500	Ֆլամանեան	3,700
Անտալուզեան	2,500	Ֆլավեան	3,700
Արմենեան	2,500	Իսպանեան	5,500
Արաբեան	3,700	Իտալեան	5,500
Պալերմեան	6,000	Իսթրեան	5,500
Պավլովեան	6,000	Լեպանեան	2,200
Քարթեճեան	800	Լիվոռնեան	2,500
Սայրենեան	2,000	Լիսպոն	800
Տարսոյ	700	Օֆորթօյ	700
Էճիփտեան	3,700	Բէրսեան	3,800
Ֆաքեան	3,700	Վալենսեան	6,800
Ֆոճեան	3,700	Վենետեան	6,800

Արմենեան շոգենաւը փետր. 3 շաբաթ օրը պիտի մեկնի Զմիւռնիա հանգիպելով Լիվերպուլ երթալու համար։

Շաբաթական շոգենաւներու նոր գիծ մը հաստատեցաւ Լիվերպուլի եւ Պօսդընի միջեւ, եւ ստորագրեալս հեղուկէ զատ ուրիշ վաճառք կ'ընդունի օրինաւոր սակագներով։

Ուղեւորներու համար ամեն դիւրութիւն կ'ընծայուի։

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ ԷՏՈՒԱՐՏ ԼԱՖՈՆՏԷՆ Գործակալ

թիւ 34, 35, 36, Եէնի Միւլքէթ խան, Ղալաթիա

Նաւատերք, Պարոնայք Ֆրէտ, Լէյլանտ եւ ընկ. Լիվերպուլ

Գործակալութիւնք

Կ. Պոլիս, Էտուարտ Լաֆոնդէն.
Ճիպրալդար, Պ. Պ. Քարվըր Եղբարք.
Ալեքսանդրիա, Կ. Լ. Վահման եւ ընկ.
Մալդա, Ա. Քամիլիերի.
Շիրա, Ա. Մ. Մավրօկօրտադոյ.
Զմիւռնիա, Պ. Ուիդօլ եւ ընկ.

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1883 ՅՈՒՆՎԱՐ 1 ՇԱԲԱԹ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆՎ. 31

ԲՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ — Նաւամատոյց

Առաւօտեան Եղեր

2 Եէնիմահալլէէն Մէգարպուրնու, Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Եէնիքէ. (Եէնիգիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։) 19

2 35 Եէնիքէօյ. Ստէնիա. Էմիրկ. Պօյաճըքէօյ. Ռ. Հիսար. Պէպէք. (Արնաւուտգիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի) 18

3 Ռ. և Ա. Գավաք. Եէնիմահալլէ. Մէգարբ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. (Եէնիգիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի) 20

3 30 Եէնիք. Ստէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար. Պէպէք. (Պէպէքի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի) 23

4 30 Եէնիմահ. Մէգարպ. Պէօյիւքտ. Թարապիա. Եէնիք. Ստէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար. Պէպէք. Արնաւ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ։ 32

7 Եէնիմահ. Մէգարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Պէյքօզ. Բաշապ. Եէնիք. Էմիրկ. Գանլ. Ա. եւ Ռ. Հիսար, Գանտ. Արնաւ. Չէնկ. Պէյլէր. Օրթաք. Գուզկ. Պէշիկ. Իւսկ. 4

8 15 Ա. և Ռ. Գավաք. Եէնիմահ. Մէգարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Պէյքօզ. Եէնիք. Էմիրկ. Պօյաճըք. Ռ. Հիսար. Պէպէք. Արնաւ. Գուրուչ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթ. (Ուրբաթ օրերը Ստէնեա) 20

10 Մէգարպուրնուէն Պէօյիւքտէրէ. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Ռ. Հիսար, Արնաւ. Օրթաք. Պէշիկթ. 28

Առնաւօտ ճեղ

2 Պէպէք, Արնաւուտք. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ. 32

2 45 Արնաւ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ։ 4

3 15 Պէպէք, Արնաւ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ Գապաթաշ. 28

4 Արնաւուտք. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ. 18

4 30 Պէպէք, Արնաւ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ, Գապաթաշ։ 19

10 35 Պէպէքէն ուղղակի կամուրջ։ 19

Ասիական Եղեր

1 45 Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Գապաթ. 25

2 15 Պէյքօզ, Բաշապ. Ռ Փ. մտհալլէ, Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի (Գանտիլլիի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի)։ 23

2 30 Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իւսկ. (Երկուշաբթի օրերը Իւսկիւտար չպիտի հանդիպի։) 1

3 30 Պէօյիւքտ. Թարապ. Պէյքօզ, Բաշապ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. (Գանտիլլի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։) 17

Ուրբաթ օրերը Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իւսկ.

3 30 Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Գապաթաշ։ 21

4 30 Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իւսկ. (Բացի ուրբաթէ)։ 23

8 45 Պէօյիւքտ. Պէյքօզ, Բաշապ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իւսկիւտար։ 21

(Ուրբաթ օրերը Ռ. փաշա մահ.)

10 25 Վանիքէօյէն ուղղակի կամուրջ։ 23

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Եւրոպական Եղեր

5 Պէշիկթաշ. Օրթաք. Արնաւ. Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Եէնիմահ. 32

43 45 Գապաթաշ, Իւսկ. Պէշիկթաշ, Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկ. Արնվ. Գանտ. Ա. եւ Ռ. Հիսար, Գանլ. Էմիրկ. Եէնիք. Բաշապ. Պէյքօզ. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէգարպ. Եէնիմահ. 4

5 30 Գապաթաշ, Պէշիկ Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. Ստէն. Եէնիք. Պէյքօզ, Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէգարպ. Եէնիմահ. Գավագլար։ 20

6 45 Իւսկիւտար, Պէշիկ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկ. Արնավ. Գանտ. Ռ. Հիսար, Գանլ. Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ։ 21

8 30 Պէշիկ. Օրթաք. Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Մէգարպ. Պէօյիւքտէրէ։ 28

10 30 Պէպէք. Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. Ստէն, Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէգարպ. Եէնիմահ։ 18

11 10 Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէգարպ. Եէնիմահ։ 20

11 25 Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. Ստէն. Եէնիք. 19

Առնաւօտ ճեղ

5 30 Ուղղակի Արնավ. 18

4 » Պէպէք։ 19

9 50 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուր. Արնավ. Պէպէք. (Վոսփորի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։) 19

10 35 Պէշիկթաշ, Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Գուր. Արնավ. 4

11 5 Գապաթաշ, Պէշիկ. Օրթաք. Գուր. Արնավ. Պէպէք (Եէնիքէօյի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի)։ 1

11 40 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք։ 28

12 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ. 25

Ասիական Եղեր

2 45 Իւսկիւտար, Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Եէնիք. 25

3 45 Ուղղակի Գանտիլլի (Բացի ուրբաթէ)։

9 40 Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. (Գավաքի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։) 23

10 15 Օրթաք Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշապ. Պէյքօզ Մէգարպ. Ռ. և Ա. Գավաք։ 17

10 50 Իւսկ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. (Պէյքօզի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի)։ 21

11 10 Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլըճա Ռ. փ. մահ. Բաշապ. Պէյքօզ։ 23

11 40 Գապաթաշ, Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք։ 32

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 20 յունվ.

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրուշի հաշուով)

Լոնտրա 3 ամիս, ղրշ.	110 3/4 առ. Անգլ. լիր	
Փարիզ 3 » Ֆր.	22,70 առ. Օսմ. լիր	

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԷՔԱԹՂԹՈՑ

Օսմ. քօնս. զօրութեամբ (գ. կ.)	12,24
բացութեամբ	12,24
Էկս օրին	12,24
Եգիպտ. միաց. բաց. ոսկի	78,20
	Անգլ. լիր
Սօսիէթէ ժէնէրալ 6 0/0	5,15
» Օթօման	4,
Կ. Գոյսոյ Գանքան	9,
Քրէտի ժէնէրալ 6 0/0 Օսմ. լիր	6.
Փոխ. 1863 (Մուքթոն) 6 0/0 Ֆր.	73
» 1865 » 6 0/0	71,
» 1869 (Բինար) 6 0/0	65,
» 1872 (Գօն տիւ Թրէզօր)	23,50
» 1873 (Բինար) 6 0/0	58 50
Ռումէլիի երկաթուղի	53,50
Լաւրիոն (գ. կ.)	165,
Թրամուայ Օսմ. լիր	545,
Թղթադրամ »	910
Հէյտարփաշա	20
Ռէզօր	—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն)

	Ղրշ.	
Անգլիական ոսկի	110	22
Գաղղիական »	88	4
Բոլ	90	12
Գրիվնիգ	51	25
Գառապան ճութի (գարիք)	921	
» արծաթ (նոր)	90	30
Մէճիտիէի տարբերութիւն	108	8
Վէշլուկ	104	30
Հէնքլիկ	104	
Մէթալիք	102	

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 31 յունվ.

Անգլ. քօնս.	102 5/16
Օսմ. »	11 1/4
Փոխ. 1865	13 1/4
» 1869	12 1/4
» 1871	71 1/4
» 1872	22 3/4
» 1873	11
» 1877	83 1/4
Գանք Օթօման	18
Ռուս. փոխ. 73ի	82 7/8
Եգիպտ. միացեալ	70 3/8
» արտօնեալ	92 5/8
Տայրա Սանիէ	70 5/8
Փոխ. Ռօշիլտ	92 1/4
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ	,

Փարիզ 31 յունվ.

Գաղղ. քօնս. 5 0/0	115,50,
» » 3 0/0	78,25,
Օսմ. քօնս.	11,40
Փոխ. 1865 Ֆր.	66
» 1869	60
» 1873	56
Օսմ. Երկաթուղի	52,
Գանք Օթօման գ. կ.	702,50
Քրէտի Լիօնէ գ. կ.	555.
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)	89,50
» » Արեւելեան	—
Իտալ. քօնս.	86,25
Եգիպտ. միացեալ	354,37 50
Փոխանակագիր Լոնտ. վրայ	25,19

Վիէննա 31 յունվ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	120,
Ռումէլիի երկաթուղի	24,50

ԿԷՍ ՕՐ 6,38

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ 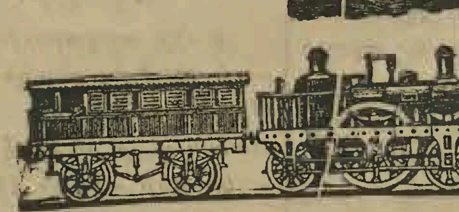 ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴՄԷՋ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԻ

Սկսեալ 7 Նոյեմ. (Ն. Տ.) 1882, մինչեւ յետ ծանուցման

Կ. ՊՈԼՍԷՆ ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷ

ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ — Առաւօտ (A–20), Իրիկուն (22–40); ժ. վ.

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	A	4	2	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24	26	28	30	32	34	36	38	40
Կ. Պոլիս . . . Եռթ	5 41	6 41	7 15	7 44	8 16	8 47	9 13	10 10	10 35	11	12	12 30	1 47	2 18	2 55	3 25	3 55	4 25	4 58	5 29	6 [illegible]
Գումգաբու	5 51	6 52	7 27	7 55	8 27	8 58	9 24	10 21	10 46	11 11	12 11	12 40	1 58	2 29	3 5	3 36	4 6	4 36	5 9	5 40	6 [illegible]
Եէնի-գաբու		6 56		7 59			9 28	10 26	10 51	11 15	12 16	12 44	2 2	2 34	3 9	3 41	4 10	4 41	5 14	5 45	6 [illegible]
Սամաթիա		7 2		8 5			9 34	10 33	10 58	11 21	12 23	12 50	2 8	2 40	3 15	3 48	4 16	4 48	5 20	5 52	6 [illegible]
Եէտի-գուլէ	5 59	7 8	7 41	8 11	8 35	9 8	9 37	10 39	11 2	11 27	12 27	12 54	2 12	2 46	3 19	3 54	4 20	4 54	5 24	5 58	6 [illegible]
Մաքրիգիւղ		7 20	8	8 24		9 22		10 53		11 41				2 58		4 8		5 8		6 12	6 [illegible]
Այ-Ստեֆանոս			8 14	8 35		9 33		11 4		11 54						4 19		5 19		6 25	
Քիւչիւք-Չէքմէճէ . . . Ժամանում			8 25							12 3										6 34	

ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԷՆ Կ. ՊՈԼԻՍ

ԹՈՒԱՀԱՄԱՐ ԿԱՌԱԽՄԲՈՑ — Առաւօտ (B–19), Իրիկուն (21–1); ժ. վ.

ԿԱՅԱՐԱՆՔ	B	3	5	7	9	11	13	15	17	19	21	23	25	27	29	31	33	35	37	39	1
Քիւչիւք-Չէքմէճէ . . . Եռթ				7 34									1 35								6 38
Այ-Ստեֆանոս				7 45		8 42		9 43		11 27			1 46					4 28		5 30	6 51
Մաքրիգիւղ		6 55	7 26	7 58		8 55		9 56		11 40			1 59		3 6			4 41		5 43	7 5
Եէտի-գուլէ	6 6	7 9	7 40	8 12	8 42	9 9	9 43	10 10	11 26	11 54	1 1	1 40	2 13	2 49	3 20	3 52	4 27	4 55	5 31	5 57	7 [illegible]
Սամաթիա	6 11	7 14	7 45	8 17	8 46	9 14	9 47		11 31	11 59	1 6	1 45	2 17	2 53	3 24	3 56		4 59		6 2	
Եէնի-գաբու	6 18	7 21	7 51	8 23	8 52	9 20	9 53		11 37	12 5	1 13	1 52	2 23	2 59	3 30	4 2		5 5		6 8	7 [illegible]
Գումգաբու	6 23	7 26	7 56	8 28	8 57	9 25	9 58	10 20	11 42	12 10	1 18	1 57	2 28	3 4	3 35	4 7	4 37	5 10	5 41	6 13	7 [illegible]
Կ. Պոլիս	6 32	7 35	8 5	8 37	9 6	9 34	10 7	10 29	11 51	12 19	1 27	2 6	2 37	3 13	3 44	4 16	4 46	5 19	5 50	6 22	